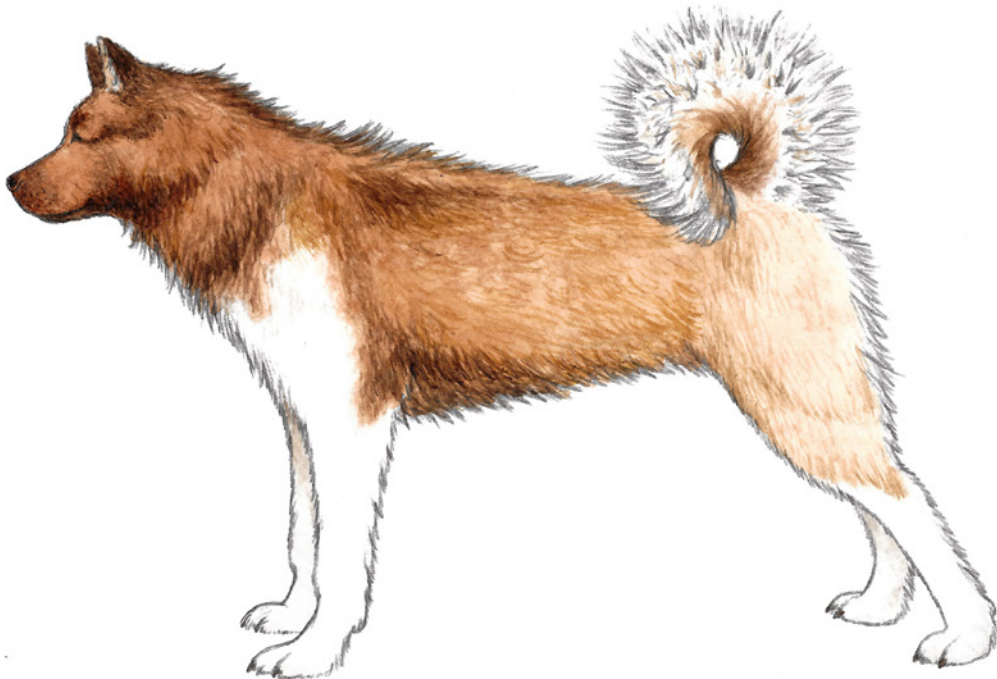

QIMMEQ

KALAALLIT QIMMIAT QIMUTTOQ
DEN GRØNLANDSKE SLÆDEHUND

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT
& ATUARTUT SULIASSAAT

LÆRERVEJLEDNING
& ELEVOPGAVER

QIMMEQ
THE GREENLAND SLED DOG
CULTURAL IMPORTANCE AND GENETIC HISTORY

STATENS
NATURHISTORISKE
MUSEUM

KØBENHAVNS
UNIVERSITET

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT

Atuagaq *Qimmeq – kalaallit qimmiat qimuttoq* – kalaallit qimmiat qimussertarnermillu kulturi pillugit sammisanik assigiinngitsunik 25-nik imaqarpoq. Kalaallit qimmiata sooq immikkuullarissuunera, atuakkami nassuiarneqarpoq. Issimut akersuussinnaavoq ilungersornartunillu suleruleorsinnaalluni kiisalu nunarsuatsinni qimmeqatigiinnut qanganisaanerpaanut ilaavoq. Qimmit qimussernerlu Kalaallit Nunaanni kulturimut oqaluttuarisaanermullu pingaaruteqarnikooqaaq, sulilu pingaaruteqaqaluni.

Ilinniartitsisut atuartullu atuagaq *Qimmeq – kalaallit qimmiat qimuttoq* – atuaatigalugu, ilinniartitsisut atuartullu sammisinnaasaannik atuagaq una imaqarpoq.

LÆRERVEJLEDNING

Bogen *Qimmeq kalaallit qimmiat qimuttoq – Den grønlandske slædehund* har 25 temaer om den grønlandske slædehund og hundeslædekultur. Bogen beskriver, hvordan den grønlandske slædehund er noget helt særligt. Den kan klare kulde og hårdt arbejde og er en af de ældste hundetyper i verden. Hundene og hundeslæden har været en vigtig del af Grønlands kultur og historie og spiller stadig en vigtig rolle.

Dette hæfte indeholder en række forslag til opgaver, som lærere kan bruge sammen med eleverne, når de læser bogen *Qimmeq – kalaallit qimmiat qimuttoq – Den grønlandske slædehund*.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT

Asasara ilinniartitsisoq

Neriuppugut kalaallit qimmiat qimuttoq skemamut ilanngullugu, atuartunullu atuagaq Qimmeq - kalaallit qimmiat qimuttoq/Den grønlandske slædehund atuarusussagissi. Ilinniartitsinermi qimmeq qimuttoq sammigaanni, sammisinnaasat assigiinngitsut amerlaqaat, isumassarsiorfigisinnaasannillu Qimmeq-mi sammisat assigiinngitsut tamarmik atuartunut suliassartaqarput. Atuartut suliassaasat sorliit qanorlu tullerriaarnissaat, illit ilinniartitsisutut aalajangersinnaavatit. Suliassat tamarmik tullerriaarneri apeqqutaatinnagit immikkut suliarineqarsinnaanissaat toqqarnikuuarput. Atuartut suliassaasa sapinngisamik naatsumik allassimanissaat, aqqissuisoqarfimmit aalajangernikuuarput. Taamaammat, ilinniartitsisumut ilitsersuutit atorlugit, atuartut suliassaasat aallartisissinnaavatit.

Suliassat amerlanerit akullerni angajullernilu atuartunit suliarineqarsinnaapput, immaqa ilinnit ikiortilaarlutik. Atuakkami sammisanut kingullernut sisamanut atatillugu suliassat, allanit nalunarnerupput.

Suliassat tamarmik ilinniartitsisumut ilitsersuutitaqarput. Oqaatsit oqariaatsillu pingaarutilinnik isumallit atuartullu sammisinnaasasi, ilinniartitsisumut ilitsersuummi toqqartorpagut. Ilinniartitsisumut ilitsersuummi aamma allaaserineqarpoq, atuartup suliassaata siunertaa, atuartullu suut ilinniarsinnaagaat. Atuartup suliassaata qanoq suliarineqarnissaanut aamma naatsumik ilitsersuutissaqarpoq. Atuartup suliadini periutsit sammisanut allanut qanoq atorsinnaanerai pillugit aamma isumassarsiat ilanngunneqarput. Suliassat atuarfimmi ilinniartitsinissamut pilersaarutini siunertanut atassusinnginnissaat toqqarnikuuarput. Naliliinerput naapertorlugu, suliassat ima pisariitsigaat, allaat suliassat ilinniartitsinermit qanoq ilanngunneqarnissaat, illit nammineeertut aalajangersinnaallugu.

Atuartut suliassaasat assigiinngingaatsiarput, tamarmillu Qimmeq-mi atuagassamut sammisamut attuumaqqissaarlutik. Suliassani amerlasuuni oqaatsit sammineqartorujussupput, taamaammat allaaserisami atorineqartut oqaatsit oqariartaatsillu immikkuullarissut, atuartut suliaralugit sammisassavaat. Assersuutigalugu oqaaseq 'genit' qanoq eqqortumik nassuiaatissaqarnerisooq imaluunniit itsarnisarsiuup sunik suliaqartarnera, qanoq eqqortumik nassuiaatissaqarnerisooq, atuartut ujartortassavaat.

Suliassani allani atuartut atuakkami sammisaq atuariarlugu namminneq nangeqqissavaat. Atuartut namminneq oqariaatsitik misilittakkatillu atussavaat, soorlu ikinngutiminnut allassagunik imaluunniit qimmip qimuttup isikkua nassuiartillugu.

Suliassat ilaanni aamma atuartut tigussaasunik suliaqassapput. Assersuutigalugu suliassat ilagaat, qimmip qimuttup inuunera titarninngorlugu takussutississavaat. Taanna piffissap ingerlanera naapertorlugu titarneq sananeqassaaq, inioqqat, pussuttartoq kiisalu allagartaq pappiaraq atorlugit. Aammali pinnguarnersinnaavoq, atuartut atuaqatitik qimuttuusaartillugit assigiinngitsunik naalakkeeqattaarnerusinnaalluni.

Qanoq nammineq qamusiorsinnaanermit ilitsersuummik ilanngussiniarata, aqqissuisoqatigiit aalajanernikuuvugut. Illit atuartitatillu qamutit qimillu tigussaasunik sammerusukkussigit, atuarfinni arlalinni taakkunanilu ilinniartitsisut tamatumunnga misilittagaqarluartut avitseqatigeerusuttartut ilisimavarput, tamatuma saniatigut aamma najugaqarfissinni inoqarsinnaavoq, atuartunut qamusioqataasinnaasumik.

LÆRERVEJLEDNING

Kære lærer

Vi håber, at du har lyst til at sætte den grønlandske slædehund på skemaet og sammen med dine elever vil læse bogen Qimmeq - kalaallit qimmiat qimuttoq/Den grønlandske slædehund. Der er mange temaer, som kan tages op, når man arbejder med slædehunden i undervisningen og for at inspirere dig, har vi lavet elevopgaver til alle opslag i Qimmeq.

Som lærer kan du frit vælge, hvilke opgaver eleverne skal lave og i hvilken rækkefølge. Vi har valgt, at hver opgave skal kunne stå alene, og at der ikke er en bestemt rækkefølge. I redaktionen har vi valgt, at der skal være så lidt tekst i elevopgaverne som muligt. Det betyder, at du som lærer, med hjælp fra lærervejledningen, skal sætte elevernes arbejde i gang.

De fleste opgaver kan laves af elever på mellemtrin og ældstetrin, måske med lidt hjælp fra dig. Opgaverne til bogens sidste fire opslag har en højere sværhedsgrad end de andre.

Der er en lærervejledning til alle opgaver. I lærervejledningen udpeger vi de centrale ord og begreber, du kan arbejde med sammen med eleverne. Lærervejledningen har også en beskrivelse af elevopgavens formål, og hvad eleverne kan lære. Der er også en kort vejledning til, hvordan elevopgaven rent praktisk skal gennemføres. Endelig er der ideer til, hvordan elevernes arbejde med opgaven kan perspektiveres til andre emner. Vi har valgt ikke at koble opgaverne til præcise mål i skolens læreplaner. Vi vurderer, at opgaverne hver for sig er så enkle, at du som lærer selv kan beslutte, hvordan de skal indgå i undervisningen.

Elevopgaverne er ret forskellige, og de lægger sig alle sammen tæt op af teksten i Qimmeq. Mange af opgaver er derfor meget sproglige og handler om, at eleverne arbejder med de særlige ord og begreber, der er i teksten. Eksempelvis skal eleverne vælge den rigtige forklaring på ordet 'gener', eller de skal finde den rigtige forklaring på, hvad en arkæolog laver.

Andre opgaver handler om, at eleverne skal læse teksten i bogen og arbejde videre med tekstens tema. Eleverne skal bruge deres egne ord og erfaringer, når de eksempelvis skriver et brev til en ven eller laver en beskrivelse af, hvordan en slædehund ser ud.

Vi har også lavet opgaver, hvor eleverne skal lave praktisk arbejde. Der er eksempelvis en opgave, hvor eleverne skal lave en tidslinje over en slædehunds liv. Tidslinjen skal laves med en tørresnor, klemmer og papskilte. Eller det kan være en leg, hvor eleverne med kommandoer skal styre en gruppe af deres kammerater, som om de var et slædehundespand.

I redaktionen har vi besluttet ikke at give anvisninger på, hvordan man bygger sin egen hundeslæde. Hvis du og din klasse gerne vil arbejde praktisk med hundeslæder og slædehunde, ved vi, at der er flere skoler og lærere, der har gode erfaringer, som de gerne deler ud af, og desuden kan der være folk i jeres lokalområde, som kan hjælpe og måske bygge en hundeslæde med eleverne.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMMEQ IMMIKKUULLARISSOQ

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Qimmip qimuttup isikkua, naleqqussarnek sananeqaatigullu immikkooruteqarneq. Pissusissamisoortumik immikkooruteqarneq.

Suliassaq sumut tunngava?

Qimmip qimuttup sananeqaataa pingngortitami unammilligassaanut assigiinngitsunut sanillersuukkunikkit, qimmip qimuttup sananeqaatimigut issitumi avatangiisiminut qanoq tulluarsagaasoq atuartut paasisinnaallugulu takusinnaassavaat. Pissusissamisoortumik immikkooruteqarneranik paasinnikkiartulernerumut aallaaviusinnaalluni. Tassa uumasut unammilligassanut akiuulluarsinnaanerujumallutik sananeqaatimikkut tulluarsartarnerat.

Atuartut sulerissappat?

Atuartut kipparissunik assigiinngitsunik pingasunik qalipaatilinnik qiortaassapput. Atuartut marlukkaarlutik suleqatigiissapput. Atuartut paarlakaallutik kipparissut katitertassavaat. Atuartup siullup tungujortoq toqqarpaa, taavalu kipparissut aappaluttoq qernertullu tungujortumut naammattut ujarlugit. Atuartup kammalaatini nassuiaatissavaa, qanoq ilillutik kipparissut taakkua pingasut imminnut naammaannersut. Soorlu Meqqujoq, ussissunik meqqulik – Isseqaluni anorlerpoq – Issimut akiuussutaapput. Imaluunniit: Kigutit inngigissut ipittut – qimmeq neqitortuuvoq – qimmip neqi mikkassinnaavaa. Kipparissukkaat kingumut ilineqassapput, taava atuartoq alla kipparissunik pingasunik toqqaassaaq. Atuartut qaqugu naammassissanersut illit aalajangissavat. Assersuutigalugu atuartut tamarmik kipparissukkaani pingasunik pingasoriarlutik toqqaareerpata, imaluunniit atuartut arlaannaalluunniit kattutsinneqarsinnaasunik nassaarnek ajulerpata.

Atuaqatigiinni makkua oqaluuserisinnaavasi:

Qimmit qimuttut kisiisa pinnatik, nunarsuatsinnili uumasut tamarmik inuussutissaqarniarnermikkut piaqqiorniarnermikkullu unammilligassaqarput. Uumasut allat Kalaallit Nunaanni pingngortitami uumasusinnaasut assersuusiukkit (soorlu ukaleq, aaveq, tuttu) imaluunniit uumasut nunavissuarnit allaneersut (soorlu nagguaatsoq, søløve, gorilla) assersuusiukkit. Uumasut allat qanoq sananeqarnermikkut arlaatigut uumaniarnerminni iluaqutissaqarsinnaasut, kattullusi oqaasertalersorsinnaavasi.

EN SÆRLIG HUND

Faglige begreber:

Slædehundens udseende, tilpasninger og bygningstræk. Naturlig selektion.

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne kobler bestemte bygningstræk hos slædehunden med forskellige udfordringer i naturen, kan de se og forstå sammenhængen mellem slædehundens udseende og det arktiske miljø, den lever i. Udgangspunkt for begyndende forståelse af naturlig selektion. Altså at den måde, dyrene er bygget på, kan gøre dem bedre egnede til at klare udfordringerne.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal klippe brikker ud i tre forskellige farver. Eleverne arbejder sammen to og to. Eleverne skiftes til at sætte brikker sammen. Den første elev vælger en blå brik og skal derefter finde en rød og en sort brik, som passer til den blå. Eleven skal forklare sin kammerat, hvordan de tre brikker passer sammen. Fx Tyk, tæt pels – Det er meget koldt og blæser – Det beskytter mod kulde. Eller: Spidse tænder – hunden spiser kød – hunden kan flænse med dem. Brikkerne lægges tilbage og den anden elev finder tre brikker. Du beslutter, hvornår eleverne er færdige. Fx efter alle elever har valgt brikker tre gange, eller når ingen elever kan finde flere kombinationer.

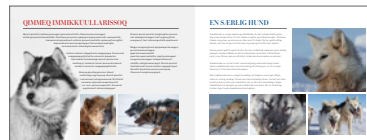
ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

I klassen kan I tale om:

Ikke kun slædehunden, men alle dyr i hele verden, har udfordringer i forhold til at overleve og få unger. Find eksempler på andre dyr, som skal klare sig i den grønlandske natur (fx snehare, hvalros, rensdyr) eller dyr fra andre verdensdele (fx elefant, søløve, gorilla). Sammen kan I skal sætte ord på, hvordan andre dyr er bygget, og hvordan det kan give dem fordele i forhold til at klare sig.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QIMMEQ IMMIKKUULLARISSOQ

EN SÆRLIG HUND

Qimmeq qimuttoq immikkuullarissuuvog
immikkuullarissumik isikkulik.
Suleqateqassaait. Ikioqatigiillusi
qimuttup sananeqaatini
iluaqutigalugit akiussinnaassusia
oqaasertalersussavarsi. Kipparissut
qalipaait pingasut imminnut tulluartut
paarlakaallugit sammissavasi. Qalipaait
assigiinngitsut qanoq imminnut
tulluarnersut nassuiaasertarlugu.

Slædehunden er en særlig hund med et særligt udseende. Nu skal du sætte dig sammen med en kammerat. Sammen skal I sætte ord på, hvordan den måde slædehunden er bygget på kan hjælpe den til at klare sig. I skal skiftes til at finde tre brikker, der passer godt sammen. De tre brikker skal have forskellige farver. Du skal forklare din kammerat, hvordan de tre brikker passer sammen.

Meqqi silarliit
torsusuut

Kraftig yderpels

Isikkua
Udseende

isseqaluni
anorsarippoq

det er meget koldt
og blæser

Unamilligassaq
Udfordring

anorimut sialummullu
illersuutaavoq

det beskytter mod
vind og regn

Iluaqutissaq
Fordel

EQQAAMAJUK! Ikkussugassani
nassuiaatit arlaleriarlugit
atoqqinneqartarsinnaapput.

Ikkussugassat kingumut
ataatsimut ilikkitt.

HUSK! De samme
brikker kan bruges flere gange.

Læg brikkerne tilbage i bunken igen.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

ISIKKUA UDSEENDE

Qimmip qimuttup timaata sananeqaataanik nassuiaatit ikkussugassat aajukua. Ikkussugassat qiortarlugit piiakkit. Her er brikker med beskrivelser af slædehundens udseende. Klip brikkerne ud.

**Amia issusooq,
meqqui eqimasut
takisuut**

Tyk, tæt pels

Isikkua
Udseende

**Meqqui ilorliit
qiviut qituttut
eqimasut**

Blød tæt underpels

Isikkua
Udseende

**Meqqui silarliit
torsusuut**

Kraftig yderpels

Isikkua
Udseende

Isigai silittut

Brede poter

Isikkua
Udseende

Siutai naatsut

Små ører

Isikkua
Udseende

Siggui naatsut

Kort snude

Isikkua
Udseende

Kukii ipittut

Spidse kløer

Isikkua
Udseende

**Timaa nukittoq
Saarni qajannaatsut**

Stærke muskler og
kraftige knogler

Isikkua
Udseende

**Timaa anorimut
akimmisaarfeqanngitsutut
iluseqarpoq**

Strømlinet krop

Isikkua
Udseende

Timaa pillagunartog

Lille, tæt bygning

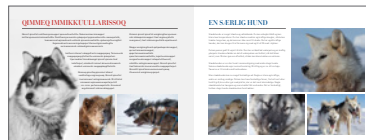
Isikkua
Udseende

Kigutai ipittut

Spidse tænder

Isikkua
Udseende

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

UNAMMILLIGASSAQ UDFORDRING

Qimmip qimuttup unammilligassat sapinngisai
ikkussugassat aajukua. Ikkussugassat qiortarlugit piiakkit.
Her er brikker med udfordringer, som slædehunden skal
klare. Klip brikkerne ud.

Isseqaluni
anorsarippoq

Det er meget koldt
og blæser

Unammilligassaq
Udfordring

Qimmeq neqitortuuvoq

Hunden spiser kød

Unammilligassaq
Udfordring

Qimmeq sikumi
quasartumi
ingerlasinnaassaaq

Hunden skal
bevæge sig på glat is

Unammilligassaq
Udfordring

Qimmeq sukkaasuumik
pangalittariaqarpoq

Hunden skal
løbe hurtigt

Unammilligassaq
Udfordring

Qimmeq imminut
illersorsinaassaaq

Hunden skal
forsvare sig

Unammilligassaq
Udfordring

Qimmeq ungasissumut
pangalittariaqarpoq

Hunden skal
løbe langt

Unammilligassaq
Udfordring

Qimmeq apummi
pangalittussaavoq

Hunden skal løbe i sne

Unammilligassaq
Udfordring

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

ILUAQUTISSAQ FORDEL

Iluaqutaasut ikkussugassat aajukua. Ikkussugassat qiortarlugit piaiakkitt.

Her er brikker med fordele. Klip brikkerne ud.

**Anorimut imermullu
illersuutaavoq**

Det beskytter mod
vind og vand

Iluaqutissaq
Fordel

**Issimut
illersuutaavoq**

Det beskytter
mod kulden

Iluaqutissaq
Fordel

**Qimmip
mikkaatigisinnaavai**

Hunden kan
flænsede med dem

Iluaqutissaq
Fordel

Oqorsaataavoq

Det hjælper til
at holde varmen

Iluaqutissaq
Fordel

**Qimmip ilusaata
nerinnattup, kissaq
annikinneq aniatittarpaa**

Hunden mister mindre
varme, når den er tæt
bygget

Iluaqutissaq
Fordel

**Qimmeq kiisisinnaavoq
qunusaarutigisarlugillu**

Hunden kan bide eller
skræmme

Iluaqutissaq
Fordel

Oqorsaataavoq

Det isolerer

Iluaqutissaq
Fordel

**Ingerlaassagaanni
nukersortariaqarpoq**

Det kræver muskelkraft
at bevæge sig

Iluaqutissaq
Fordel

**Oqimaassuseq timimini
nassataa annikippoq**

Hunden har mindre vægt
at slæbe rundt på

Iluaqutissaq
Fordel

**Oqimaassuseq
agguataarluagaq**

Det fordeler vægten

Iluaqutissaq
Fordel

**Qimmeq tummarfimmini
patajaatsumik
nikorfasarpoq**

Hunden kan stå fast
på underlaget

Iluaqutissaq
Fordel

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMMEQ QIMUTTOQ ILISARITILLUGU

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Alaatsinaanneq qanorlu sananeqaataanik nassuiaatit. Assigiissutaat assigiinngissutigisinnaasaallu. Oqaatsit taggisit pissusilerissutillu kattutikkitt. Oqaatsit ulluinnarsiutit fagimullu tunngassutillit.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Qimmip qimuttup sortaa namminneq oqaatsiminnik nassuiarunikku, qimmip sananeqaatini aallaavigalugit periusai ilinniarsinnaavaat. Atuartut oqaatsinik atueriaasertik aamma pitsanngorsarsinnaavaat, oqaatsit amerlanerusut atorsinnaalerlugit kiisalu oqaatiginiakkatik eqqornerusumik oqaatigisinnaalerlugit.

Atuartut sulerissappat:

qimmip avataa toqqassavaat (soorlu siutai) taakkualu namminneq oqaatsitik atorlugit naatsumik siutit isikkui nassuiarlugit. Atuartut atuakkami assit titartakkallu iluaqutigisinnaavaat. Oqaatsit nassuiaatigineqarsinnaasut siunnersuutigineqarput, atuartulli namminneq oqaatsitik toqqarsinnaavaat. Atuartut kisimiillutik marlukkaarlutilluunniit nassuiaatit suleqatigiissutigisinnaavaat, oqaaseqatigiillu assigiinngitsut imminnut assersuuteqattaarlugit.

Atuaqatigiit makkua oqaloqatigiissutigisinnaavaat:

Qimmit qimuttut tamarmik assigiinngikkaluarlutik qanoq assigiissuteqarnerat eqqartorsinnaavaat. Qimmeq qimuttoq qanoq ilisarineqarsinnaava? Taassuma suut immikkut ilisarnaatigai? Qimmit qimuttut akornanni suut assigiinngissutaasarpat?

TÆT PÅ SLÆDEHUNDEN

Faglige begreber:

Observation og beskrivelse af bygningstræk. Fælles træk og variationer. Kobling af navneord og tillægsord. Hverdagssprog og fagsprog.

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne udvælger en enkelt kropsdel på slædehunden og beskriver den med egne ord, kan de lære om slædehundens bygningstræk. Eleverne kan også forbedre deres sprog, øge deres ordforråd og få større sproglig præcision.

Hvad skal eleverne:

Vælge en kropsdel på slædehunden (fx ørerne) og skrive en kort sætning med deres egne ord, som beskriver, hvordan ørerne ser ud. Eleverne kan bruge bogens billeder og tegninger til hjælp. Der er forslag til beskrivende ord, men eleverne kan også vælge egne ord. De kan arbejde enkeltvis eller parvis om beskrivelserne og sammenligne de forskellige sætninger.

I klassen kan I tale om:

Hvordan alle slædehunde har noget til fælles på trods af deres forskelle. Hvordan kan man genkende en slædehund? Hvad er dens særlige kendetegn? Hvilke variationer er der hos slædehunde?

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QIMMEQ QIMUTTOQ ILISARITILLUGU

TÆT PÅ SLÆDEHUNDEN

Qimmeq qimuttoq immikkuullarissuvoq,
qanorliuna ililluni?

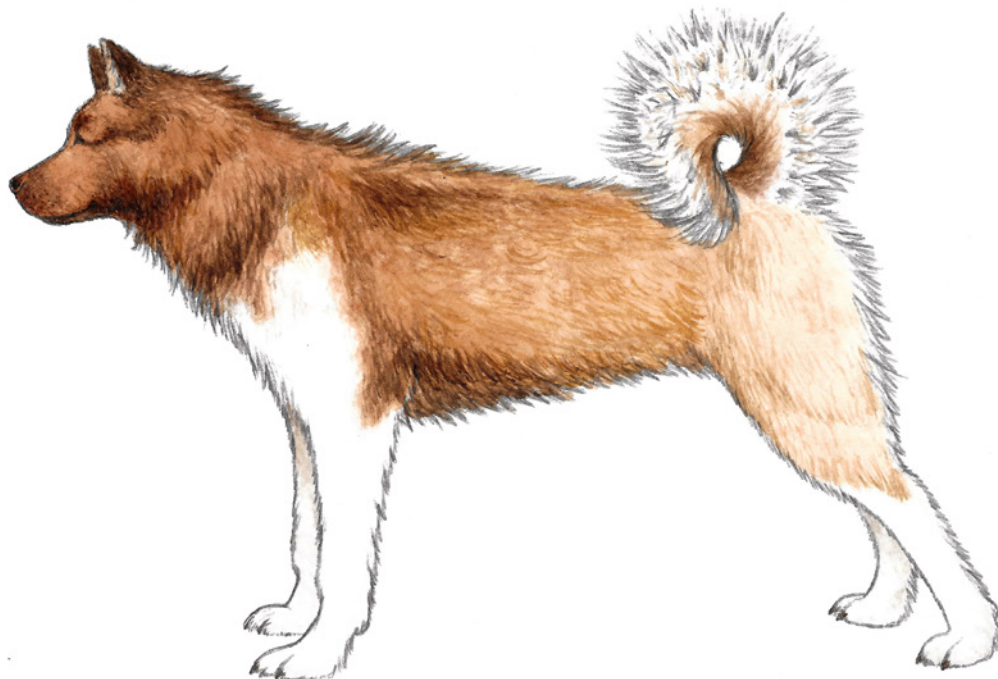
Isikkua immikkuullarissuq
oqaasertalersorlugu
nassuiaasersorsinnaavarput.
Qimmit amii meqqoqarput, isigaqarput,
siggoqarput pamioqarlutillu, tamarmilli
assigiinngissinnaaqaat.

Nassuiaat qimmimut qimuttumut
tulluartaq nassuiaatigissavat.

Slædehunden er en særlig hund, men
hvordan det?

Det kan vi finde ud af ved at beskrive dens
særlige udseende med ord. Hunde har
pels, poter, snuder og haler, men de kan
se meget forskellige ud.

Du skal lave beskrivelser, der passer godt
på netop slædehunde.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Oqaatsit qimmip qimuttup isikkuanut tulluurtut katitikkit. Titartagaq atuakkamiittoq atoruk qimmip qimuttup timaata ilusaa misissorniarlugu.

Sæt ord sammen, så de passer med, hvordan en slædehund ser ud. Brug tegningen i bogen for at se, hvordan slædehundene ser ud og er bygget.

Niaqoq Hoved	
Isit Øjne	
Siutit Ører	QIMMIP SIUTAI MIKISUUPPUT INNGIGITTUULLUTIK HUNDENS ØRER ER SMÅ OG SPIDSE
Siggut Snude	
Qungaseq Hals	
Timi Krop	
Nissut Ben	
Isikkat Poter	
Pamioq Hale	
Ameq Pels	

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Nassuiaat toqqaruk, qimmip pisataanut tassunga tulluartaq.

Vælg ord der passer godt på en del af hunden.

qaarajuttoq buet	silittoq bred	amitsoq smal	kajortaq brun	imusoq krøllet
imusaq oprullet	angisooq høj	manissoq glat	pualasooq tyk	
taartaq mørk	allalik mønstret	milakulaartaq plettet	mikisooq lav	inngigissoq spids
takisooq lang	angisooq stor	qaamasooq lys	naatsoq kort	
allaqanngitsoq ensfarvet	saluttoq tynd	narlusooq lige	qaqortaq hvid	sinarsulik kantet
mikisooq lille	pillagunartaq kraftig	sungaartaq gul	ammalortaq rund	
tukattoq pjusket	aralinnik qalipaatic flerfarvet			
tuattoq slank	kajualartaq gylden	qernertaq sort		

Oqaatsit allat nassuiaatigisinnaasatit atorsinnaavatit.

Du kan også finde andre ord til beskrivelse.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMMEQ QANOQ ITTUUA

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Nakkutiginnineq sananeqaatsillu nassuiarneri. Qimmit qimuttut qimillu allat assigiinngissutaat assigiissutaallu. Qimmit typit assigiinngitsut ilisarnaatillu. Pissusissamisoortumik pissusissamisoortuunngitsumillu immikkoortiterinerit.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Qimmit qimuttuunngitsut sananeqaataat atuartut nassuiaraangamikkit, assigiinngissutaat assigiissutaallu malugisinnaassavaat. Pissusissamisoortumik pissusissamisoortuunngitsumillu immikkoortiterinerit oqaluuserinissaannut aallaavigineqarsinnaavoq. Atuartut aamma oqaluttariaasertik pitsanngorsarsinnaavaat, oqaatsit atortakkatik amerlillugit kiisalu eqqornerusumik oqarsinnaalerlutik.

Atuartut sulerissappat?

Atuartup qimmeq qimuttuunngitsoq toqqassavaa (soorlu labrador) kiisalu 'Qimmeq sunaava'-mi suliassatut qimmeq sunaanersoq nassuiarlugu. Atuartut namminneq oqaatsitik atorlugit qimmeq toqqagartik naatsumik nassuiartassavaat. Oqaaseqatigiit naggataatigut imminnut katiterneqarsinnaapput. Atuartut kisimiillutik marlukkaarlutilluunniit sulisinnaapput.

Atuaqatigiit makkua oqaloqatigiissutigisinnaavaat:

Qimmit assigiinngitsut assersuukkaangassigit, assigiinngissutaat suut takusarpisigit? Suut minneruppat? Suut anneruppat? Suut mequjuujuppat imaluunniit naannerpaanik siggoqarpat? Qimmit typit assigiinngitsut suut immikkuullarissutigaat? Qimminit allanit qanoq immikkoortinneqarsinnaappat? Suut ilisarnaatigaat?

HVAD ER EN HUND?

Faglige begreber:

Observation og beskrivelse af bygningstræk. Forskelle og ligheder mellem slædehunde og andre hunde. Hundetyper og kendetegn. Naturlig og kunstig selektion.

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne med egne ord beskriver bygningstræk hos andre hunde end slædehunde, bliver de opmærksomme på forskelle og ligheder. Udgangspunkt for samtale om både naturlig og kunstig selektion. Eleverne kan også forbedre deres sprog, øge deres ordforråd og få større sproglig præcision.

Hvad skal eleverne?

Eleven skal vælge en anden hundetype end slædehunden (fx labrador) og lave en beskrivelse af hunden på samme måde som i opgaven til 'Tæt på slædehunden'. Eleverne skriver korte sætninger med egne ord, der beskriver, hvordan netop den valgte hund ser ud. Sætningerne kan efterfølgende sættes sammen til en lille tekst. Eleverne kan arbejde enkeltvis eller parvis.

I klassen kan I tale om:

Hvilke forskelle får I øje på, når I sammenligner de forskellige hundetyper? Hvilke er mindst? Størst? Har den længste pels eller den korteste snude? Hvad er det særlige ved de forskellige typer af hunde? Hvordan kan man kende dem fra andre slags hunde? Hvad er deres kendetegn?

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QIMMEQ QANOQ ITTUUA?

HVAD ER EN HUND?

Qimmit tamarmik amii meqqoqarput isigaqarput siggoqarlutillu pamioqarput, isikkuili assigiinngissinnaaqalutik.

Qimmimut qimmimit qimuttumit allaanerusumut tulluartumik allaaserinnissaatit.

Qimmit assigiinngitsut qassiuneri eqqarsaatigiuk. Soorlu qimmit gravhund, puddelhund, labrador allarpassuillu.

Alle hunde har pels, poter, snuder og haler, men de kan se meget forskellige ud.

Du skal lave beskrivelser, der passer godt på en anden slags hund end slædehunden.

Tænk over hvor mange slags hunde, der findes. Der er for eksempel gravhunde, puddelhunde, labradorer og mange flere.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Qimmimik toqqaagit tassungalu
ilisarnaataalluartumik allaaserisaqarit.
Qimmip toqqakkappit assingi
paasissutissartaalu ujartukkit.

Vælg en hund og sæt ord sammen, så de
passer med, hvordan netop den slags hund
ser ud. Find billeder og informationer af
den hund, du har valgt.

Niaqoq Hoved	
Isit Øjne	
Siutit Ører	QIMMIP SIUTAI MIKISUUPPUT INNGIGITTUULLUTIK HUNDENS ØRER ER SMÅ OG SPIDSE
Siggut Snude	
Qungaseq Hals	
Timi Krop	
Nissut Ben	
Isikkat Poter	
Pamioq Hale	
Ameq Pels	

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Nassuiaat toqqaruk, qimmip pisataanut tassunga tulluartaq.
Vælg ord der passer godt på en del af hunden.

qaarajuttoq buet	silittoq bred	amitsoq smal	kajortog brun	imusoq krøllet
imusaq oprullet	angisooq høj	manissoq glat	pualasooq tyk	
taartog mørk	allalik mønstret	milakulaartog plettet	mikisoq lav	inngigissoq spids
takisooq lang	angisooq stor	qaamasooq lys	naatsoq kort	
allaqanngitsoq ensfarvet	saluttoq tynd	narlusooq lige	qaqortoq hvid	sinarsulik kantet
mikisoq lille	pillagunartog kraftig	sungaartog gul	ammalortog rund	
	tukattoq pjusket	aralinnik qalipaatic flerfarvet		
tuattoq slank	kajualartog gylden	qernertog sort		

Oqaatsit allat nassuiaatigisinnaasatit atorsinnaavatit.
Du kan også finde andre ord til beskrivelse.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMMIT QIMUTTUT ALLANUT ILAQUTARIAARNERI

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Fagimut atatillugu atuagassat, ulluinnarni oqaatsit atorpeqartut, oqaatsit fagimut tunngasut, oqaatsinik paasiniaasinnaasuseq.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Allakkamik amerlasuunik oqariaatsinik fagimut tunngasunik oqaasertalimmik atuartut suliaqassapput. Oqariaatsit naleqquttumik nassuiaatitalerlugit atuartut tusaraangamikkit, atuagartik isummorsorfigisarpaat fagimullu atatillugu atuarnissartik sungiusassallugu. Atuagassiat allat namminneq oqaatsitik atorlugit nassuiaatissarsiornerminni, periuseq taanna atortarsinnaavaat.

Atuartut sulerissappat?

Oqaatsit/oqaaseqatigiit atuakkami ilanngussat oqaatsinut assinganik isumalinnut atassuserlugit atuartut titartassavaat. Periarfissat tamaasa atuartut atuaqqaariarlugit marlukkaarlutik imminnut ikioqatigiissinnaapput.

Atuaqatigiit makkua oqaloqatigiissutigisinnaavaat:

Atuagassiami arlaannik tupaallannartoqarpa? Ataatsimoorluta oqaatsit oqaaseqatigiillu nassuiaataat allattorsinnaavagut? Atuakkami oqaatsit assigiinngitsut eqqaamasassanngorlugit eqqaasitsisussarsiorit, soorlu genit, qimmit suussusia assigiinngitsut il.il. Atuagassiami oqaatsit atorpeqartut allat nassuiaasersorsinnaavagut?

SLÆDEHUNDENS SLÆGTSKAB

Faglige begreber:

Faglig læsning, hverdagssprog og fagsprog, ordafkodning.

Hvad handler opgaven om?

Eleverne arbejder aktivt med en tekst, der har mange faglige begreber. Når eleverne kobler faglige begreber med passende forklaringer, bearbejder de teksten og træner faglig læsning. Eleverne kan bruge samme strategi ved andre tekster og prøve selv at finde forklaringer med egne ord.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal trække streger mellem et ord/en sætning fra bogens tekst til andre ord og sætninger, der har samme betydning. Eleverne kan starte med at læse alle mulighederne igennem og hjælpes ad parvis.

I klassen kan I tale om:

Var der noget, der var overraskende i teksten? Kan vi i fællesskab skrive forklaringer på ordene og sætningerne? Lav mindmaps med forskellige ord fra teksten, fx gener, hundetyper m.fl. Er der andre ord fra teksten, som vi kan finde forklaringer på?

SULIASSANIK INERNILIINEQ

OPGAVELØSNING

Atuakkami oqaatsit atorineqartut Ord fra teksten	Nassuiaat Forklaring
Genit Gener	Uumasut inuillu angajoqqaaminnit kingornuttagaat Noget både dyr og mennesker arver fra deres forældre
Ilaqutariissuseq Slægtskab	Ilaqutariinneq At være i familie
Qimmit nutaaliat Moderne hunde	Qimmit ullumikkut uumasut Hunde som lever i dag
Qimmit suussusii Hundetyper	Qimmit assigiinngissusillit Forskellige slags hunde
Amaroq Ulv	Uumasut qaasuttut qimminut assingusut pinngortitamili nujuartatut uumasut qimminit annernik kiguteqarput Rovdyr som ligner hunde men som lever vildt i naturen og har større tænder end hunde

SULIASSANIK INERNILIINEQ

OPGAVELØSNING

Oqaaseqatigiit allaaserisameersut Sætning fra teksten	Oqaatsit allat atorlugit nassuiaat Forklaring med andre ord
Kalaallit qimmiata qimuttup suussusia genitigut immikkuullarissuuvoq Den grønlandske slædehundetype er genetisk enestående	Qimmip qimuttup genii qimmit allat geniinut assigunngillat Slædehundens gener ligner ikke andre hundes gener
Nunarsuatsinni qimmit suussusiisa qanganisaanersaat Den ældste hundetype i verden	Qimmit suussusiat qimminit typinit allanit tamanit sivilisunerusumik allanngorani piusimasog En hundetype, der har eksisteret længere end andre hundetyper
Qimmip qimuttup genii amaqqut qimminullu allanut nutaajunerusunut assersuunneqartarsimapput Man har sammenlignet slædehundens gener med ulve og med andre moderne hundetyper	Amaqqut, qimmit qimuttut qimmillu allat geniisa assigiissusaat assigiinngissusaallu misissorneqarnikuupput Man har kigget efter ligheder og forskelle på ulves gener, slædehundes gener og andre hundes gener
Kalaallit qimmiat qimuttoq qimminit allanit akuneqannginnissaanut illersorniarlugu ullumikkut inatsiseqarpoq I dag er der en lov, der beskytter den grønlandske slædehund mod at blive blandet med andre hundetyper	Qimmit qimuttut qimminik allanit akuneqarlutik piaqqiortinnissaat inerteqqutaavoq Det er forbudt at lade slædehunde i Grønland få unger med andre slags hunde
Qimmit qimuttut kinguaariit piukkunnarnerinnaat aniguisinnaasimapput, piaqqiornermikkullu genitik ingerlateqqittarsimallugit Kun slædehunde med de bedste egenskaber har overlevet, fået hvalpe og derved givet deres gener videre	Qimmit qimuttut aalajangersimasumik isikkoqarlutillu periusillit aniguisinnaallutillu piaqqiorsinnaasimapput Slædehunde med et bestemt udseende og en bestemt adfærd har haft nogle fordele i forhold til at overleve og få unger
Tunumi nunattalu kitaani qimmit genimikkut annikitsunnguanik nikingassuteqarlaarput Der er små genetiske forskelle mellem hunde i Øst- og Vestgrønland.	Kalaallit qimmiisa qimuttut tamarmik genii assigiikkaluarlutik nikingassuteqalaartarput Selv om alle grønlandske slædehundes gener er ret ens, er der små forskelle

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QIMMIT QIMUTTUT ALLANUT ILAQUTARIAARNERI SLÆDEHUNDENS SLÆGTSKAB

Qimmip genii misissorlugit qimmeq qimuttoq pillugu paasisaqarsinnaaneq atuakkami allaaserineqarpoq.

Oqaaseq geni immikkut suliaqaqatigiit oqaaseraat immikkorluinnaq pingaarutilik. Oqaatsit immikkuullarissut oqaatsit allat atorlugit nassuiarsinnaavagut. Assersuusersorluta aamma oqaatsit immikkuullarissut nassuiarsinnaavagut.

I bogen står der en tekst, der handler om, hvordan man kan få viden om slædehunden ved at undersøge dens gener.

Ordet gen er et fag-ord, som har en bestemt betydning. Vi kan forklare, hvad fag-ordet betyder med andre ord. Vi kan også forklare, hvad et fag-ord betyder ved at give et eksempel.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Allaaserisami immikkut suliaqaqatigiit oqaasii amerlaqisut ilanngunneqarput. Immikkut suliaqaqatigiit oqaasiisa nassuiaataat oqaatsinut aalajangersimasunut tulluartut nassaarikkit.

I teksten er der mange fag-ord. Du skal finde ud af, hvad nogle bestemte fag-ord betyder ved at finde den forklaring, der passer til fag-ordet.

Suliaqaqatigiit oqaasii
Ord i teksten

Nassuiaat
Forklaring

Genit
Gener

Qimmit assigiinngissusillit
Forskellige slags hunde

Ilaqutariissuseq
Slægtskab

Uumasut inuillu angajoqqaaminnit kingornuttagaat
Noget både dyr og mennesker arver fra deres forældre

Qimmit nutaalit
Moderne hunde

Ilaqutariinneq
At være i familie

Qimmit suussusiat
Hundetyper

Qimmit ullumikkut uumasut
Hunde som lever i dag

Amaroq
Ulv

Uumasut qaasuttut qimminut assigusut, pinngortitami nujuartatut uumasut qimminit annernik kiguteqarput.
Rovdyr som ligner hunde, men som lever vildt i naturen og har større tænder end hunde.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Oqaaseqatigiit sorliit assigiimmik isumaqarpat? Oqaaseqatigiit nassuiaataalu eqqortoq akornisigut titartarit.

Hvilke sætninger betyder det samme? Sæt steger mellem sætningen og den forklaring, der passer.

Atuagassiami oqaaseqatigiit
Sætning fra teksten

Nassuiaat
Forklaring

Titaruk / Træk strek

Kalaallit qimmiata qimuttup racia genitigut assigineqanngilaq.

Den grønlandske slædehund er genetisk enestående.

Nunarsuatsinni qimmeqatigiit qanganisaanersaat.

De ældste hundetyper i verden.

Qimmip qimuttup genii amaqqunut qimminullu allanut kingusinnerusukku pinngortunut assersuunneqartarput.

Man har sammenlignet slædehundens gener med ulve og med andre moderne hundetyper.

Kalaallit qimmiat qimuttoq qimminit allanit akuneqannginnissaanut illersorniarlugu ullumikkut inatsiseqarpoq.

I dag er der en lov, der beskytter den grønlandske slædehund mod at blive blandet med andre hundetyper.

Qimmit qimuttut piukkunnarnerinnaat ataannarsinnaasimapput piaqqiornermikkullu genitik ingerlateqqittarsimallugit.

Kun slædehunde med de bedste egenskaber har overlevet, fået hvalpe og derved givet deres gener videre.

Tunumi nunattalu kitaani qimmit genimikkut allaassuteqalaarput.

Der er nogle genetiske forskelle mellem hunde i Øst- og Vestgrønland.

Qimmit qimuttut qimminik allanik piaqqiortinnissaat inerteqqutaavoq.

Det er forbudt at lade slædehunde i Grønland få unger med andre slags hunde.

Qimmit qimuttut aalajangersimasumik isikkoqarlutillu periusillit aniguisinnaallutillu piaqqiorsinnaasimapput

Slædehunde med et bestemt udseende og en bestemt adfærd har haft nogle fordele i forhold til at overleve og få unger.

Qimmeq taama ittoq qimmit allat tamaasa sioqqullugit pinngornikoq.

En hundetype, der har eksisteret længere end andre hundetyper.

Amaqqu, qimmit qimuttut qimmillu allat geniisa assigiissusaat assigiinngissusaallu misissorneqarnikuupput.

Man har kigget efter ligheder og forskelle på ulves gener, slædehundes gener og andre hundes gener.

Kalaallit qimmiisa qimuttut tamarmik genii assigiikkaluarlutik allaassuteqalaarput.

Selv om alle grønlandske slædehundes gener er ret ens, er der små forskelle.

Qimmip qimuttup genii qimmit allat geniinut assingunngillat.

Slædehundens gener ligner ikke andre hundes gener.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMMEQ QIMUTTOQ SULISOQ

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Qimmit suliassanut ikiortit, iluaqutit nujuitsut. Pissusissamisuunngitsumik immikkoortiterineq.

Suliarisassami sulerissappat?

Qimmit suliassanut ikiortit assigiinngitsut assigiinngitsunik piginnaanillit atuartut assersuukkunik, pissusissamisuunngitsumik immikkoortiterisarneq eqqartussallugu pisariaqartilissavaat. Tassa suliarisassaq aallavigalugu uumasut assigiinngitsunik sulisinnegarnissaminut piginnaasaqalersinniarlugit kinguaassortinneqartarnerat eqqartorneqarsinnaapput.

Atuartut sulerissappat:

Qimmit piginnaaneri naapertorlugit assingusunik piginnaanillit atassuserlugit atuartut titartassavaat. Assersuutigalugu 'naamallaqqissoq' kiisalu 'piniartut qimmiat' titarlugit atassuserneqarsinnaapput. Piginnaaneri assigiinngitsut arlallit imminnut atassuserneqarsinnaapput. Atuartut kisimiillutik suliarisinnaavaat imaluunniit qimmit piginnaaneri qanoq ilillutik inunnut ikiuisinnaanersut oqaloqatigiissutigisinnaa-niassagamikkit, marlukkaarlutik suliassatik suliarisinnaavaat.

Atuaqatigiit makkua eqqartorsinnaavaat:

Qimmit kinguaassortinneqarnermikkut immikkut piginnaaneqalerlutillu suliassanut aalajangersimasunut tulluarsarneqartarneri kiisalu immikkuullarissumik ilisarnaateqalartarnerat, isikkoqalerlutillu pissuseqalartarnerat, atuaqatigiit eqqartorsinnaavaat. Uumasut allat aamma suliassanut ikiortigineqartartut assersuutigisinnaavasi.

SLÆDEHUNDEN PÅ ARBEJDE

Faglige begreber:

Hunde som brugsdyr, nytte dyr og tamdyr. Kunstig selektion.

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne sammenligner forskellige slags brugshunde, som har forskellige egenskaber, giver det anledning til at tale om begrebet kunstig selektion. Det vil sige, at opgaven bliver udgangspunkt for at tale om menneskers brug af hunde, de forskellige arbejdsopgaver hundene løser og avl på dyr med særlige egenskaber.

Hvad skal eleverne?

Elevene skal trække streger og derved koble hundenes egenskaber med funktioner. Eksempelvis kan der trækkes streg mellem 'god lugtesans' og 'Jagthund'. Der kan være streger til flere forskellige felter. Elevere kan løse opgaven enkeltvis eller i par, så de kan diskutere, hvilke egenskaber hos hunde, der kan være særligt nyttige, når mennesker bruger hunde til bestemte opgaver.

I klassen kan I tale om:

I kan sammen overveje og diskutere, hvordan man udnytter forskellige egenskaber hos hunde til forskellige arbejdsopgaver. Hvordan har man fremavlet hunde med særlige træk, et særligt udseende eller en særlig adfærd? I kan også sammenligne med andre brugsdyr.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QIMMEQ SULISOQ

SLÆDEHUNDEN PÅ ARBEJDE

**Qimmit itsarli nujuillisarneqarlutik
inunnit atorneqartuarsimapput.
Qimmit nerukkarneqartarlutik,
illersorneqarlutillu paarineqarlutik,
inunnit atorluarneqarput.**

**Suliassarpassuarnut qimmit
atorneqarsinnaapput.**

**Imminnut tulluartut akornisigut titarnerit.
Periarfissat assigiinngitsut arlallit
akorngini titarsisoqarsinnaavoq.**

Hunde er blevet tæmmet og brugt af mennesker gennem tiderne. Mennesker udnytter hundene, der til gengæld får foder, beskyttelse og pleje.

Der er mange forskellige opgaver, mennesker kan bruge hunde til.

Du skal trække streger mellem det, der passer sammen. Der kan være streger til flere forskellige felter.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Titaruk / Træk streg

Qimmit eqqissimasut

Hunde som er rolige

Qimmit nukittuut

Hunde som har stærke muskler

Qimmit illersuerusuttut

Hunde som har beskyttertrang

Qimmit sukkasuumik pangalissinnaasut

Hunde som kan løbe hurtigt

Qimmit qituttunik meqqullit

Hunde som har en blød pels

Qimmit sungiusaruminartut

Hunde som er nemme at træne

Qimmit qimussinnaasut

Hunde som kan trække ting

Qimmit qasusuitsut

Hunde som er udholdende

Qimmit ungasissumut pangalissinnaasut

Hunde som kan løbe langt

Qimmit ilikkajasut

Hunde som er lærenemme

Qimmit amitsunik kigutillit sakkukinnermik kiisisinnaasut

Hunde som har spinkle tænder og knap så kraftigt bid

Qimmit nipaatsut

Hunde som er stille

Qimmit naamallaqqissut

Hunde som har en god lugtesans

Qimmit angisuut

Hunde som er store

QIMMEQ PIGAARTOQ

VAGTHUND

PINIARTUP QIMMIA

JAGTHUND

QIMMEQ QIMUTTOQ

TRÆKHUND

SAVAT QIMMIAT

HYRDEHUND

QIMMEQ QUJAGISAQ

KÆLEHUND

QIMMEQ SUKKANNIUTTARTOQ

VÆDDELØBSHUND

Qimmit nipituumik

qilussinnaasut

Hunde som kan gø højt

Qimmit qasuttut

Hunde som er aggressive

Qimmit tutsarissut

Hunde som har en god hørelse

Qimmit qajannaatsunik kiguteqarlutillu sakkortuumik kiisisinnaasut

Hunde som har kraftige tænder og kraftigt bid

Qimmit issittumiissinnaasut

Hunde som kan tåle koldt vejr

Qimmit naalattut

Hunde som lystrer

Qimmit alapernaatsut

Hunde som er nysgerrige

Qimmit ataatsimoorumatuut, ittoqummut naalattut

Hunde som er flokdyr, der følger en leder

Qimmit arlaannik nammataqarlutillu uniagaqarsinnaasut

Hunde som kan bære eller slæbe ting

Qimmit aliikkutat

Hunde som er selskabelige

Qimmit unatuut

Hunde som er kærlige

Qimmit mikisut

Hunde som er små

Qimmit nallorissut

Hunde som er gode svømmere

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMMIP QIMUTTUP INUUNERA

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Qimmip qimuttup pissusissamisoorumik inunngorneraniit toquneranut. Inuit qimmimik atuinerat. Suut qanga pisimanerannik nalunaarsukkat pisimasullu. Piffissaq naapertorlugu pisimasut nalunaarsornerat.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Piffissaq pisullu ataatsimut eqqarsaatigalugit, qimmip qimuttup inuunera atuartut takorloorsinnaalissavaat. Inuit qimmimik qimuttumik atuinerat qanorlu paarsisarnerat oqaloqatigiinnermut aallaaviusinnaavoq. Inuunerup ingerlanerani meeraaneq, inuusuttuuneq utoqqalinerlu kiisalu inuunermi piffissami aalajangersimasumi pisut aallaavigalugit oqaloqatigiittoqarsinnaavoq.

Atuartut sulerissappat?

Atuartut ataatsimoorlutik piffissap ingerlaneranut uuttuutissaq allattarfissuarmi titarlugu imaluunniit allunaasaq siaarlugu nivinngarsinnaavaat. Siullermik qimmip inuunerani pisut assigiinngitsut allassimaffii pappiaqqat tulleriiarlugit ivertinneqassapput. Atuagaq atuartut isumassarsiorfigisinnaavaat, qimmilli qimuttup inuunera pillugu paasissutissanik allani ujarlersinnaallutik.

Atuaqatigiit oqaloqatigiissutigisinnaasaat:

Qimmit qimuttut inuuneri assigiinngissusaat assigiissusaallu. Atuartut nammineq ulloq manna tikillugu inuunermi pisut piffissamut uuttuutitut titarnermut tulleriiarlugit ikkussorsinnaavaat. Qanga pisussinnaalerlutillu oqalussinnaalerpat? Qanga atualerpat? Qanga nukartaarpat imaluunniit qanga inuuneranni allanik pisoqarpa? Atuaqatigiit tamarmik misigisaat arlaatigut assigiittoqarpat? Uumasut allat aamma inuuneri titarnertut piffissamut uuttuummut inissitsiterneqarsinnaapput.

SLÆDEHUNDENS LIV

Faglige begreber:

Slædehundens naturlige livscyklus. Menneskets brug af hunden. Kronologi og begivenheder. Tidslinjer.

Hvad handler opgaven om?

Eleverne danner sig et overblik over slædehundens liv ved at sammenholde tid og begivenheder. Det kan være udgangspunkt for at tale om menneskers brug af slædehunden, og hvordan man passer den og bruger den. Det kan også føre til snak om livsfaser så som barndom, ungdom og alderdom og begivenheder på bestemte tidpunkter i livet.

Hvad skal eleverne?

Sammen skal eleverne lave en fælles tidslinje, som sættes på tavlen med tape, eller I kan lave den på en snor, hvor elevernes sedler hænges op med klemmer. Eleverne skal først lave sedler med forskellige begivenheder i slædehundens liv og derefter sætte dem i rækkefølge. Eleverne kan finde inspiration i bogen, men kan også finde andre kilder til oplysninger om slædehundes liv.

I klassen kan I tale om:

Forskelle og ligheder mellem slædehundens og menneskers liv. Eleverne kan lave deres egen tidslinje over deres liv indtil nu. Hvornår kunne de gå og tale? Hvornår startede de i skole? Hvornår fik de en lillebror, eller hvornår skete der andre ting i deres liv? Er der begivenheder, der er ens for alle i klassen? I kan også lave tidslinjer for andre dyr.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QIMMIP QIMUTTUP INUUNERA SLÆDEHUNDENS LIV

Qimmip qimuttup inuunerani pisoqartaqaaq. Qimmip qimuttup inuunerata takissusaa titartagangorlugu maanna takutissavarsi.

Der sker mange ting i løbet af en slædehunds liv. I skal nu lave en tidslinje over en slædehunds liv.

1

Qimmip qimuttup inuunerani pisoq ataaseq toqqaruk. Pisoq taanna pappiaqqamut allaguk.

Vælg en begivenhed i slædehunds liv. Skriv begivenheden på et stykke papir.

ISINI UISIPPAI
ÅBNER ØJNENE

2

Piffissap qanoq ilinera allaguk.

Skriv tidspunkt.

ISINI UISIPPAI
ÅBNER ØJNENE

SAPAATIP AKUNNERI
MARLUK
2 UGER

3

Piffissap titartarneranut allakkat inissiguk.

Sæt sedlen på tidslinjen.

ISINI UISIPPAI
ÅBNER ØJNENE

SAPAATIP AKUNNERI
MARLUK
2 UGER

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Piffissap titartarneranut ilanngussinnaasassinnut isummersuuttaasinnaasut:
Ideer til begivenheder I kan have med på jeres tidslinje:

Erniaavoq
Bliver født

Kinguaassiorsinnaanngorpoq
Er kønsmoden

Toquvoq
Dør

Immuttuutini katappai
Taber mælketænder

Arnamini immuttusaaq
Drikker mælk hos moren

Nakorsaammik kapitissaaq
Skal vaccineres

Piaqqivoq
Får unger

Namineq nerisinnaalerpoq
Kan selv spise mad

Nikuissinnaavoq
Kan stå op

Qamutit sanianni pangalissinnaavoq
Kan løbe med slæde

Isini uisippai
Åbner øjnene

Piaqqat inaanniit anivoq
Kommer ud af hvalpehulen

Pisimasinnaasunik amerlanernik namineq nassaarniarit
Find selv flere begivenheder

Qimmit qimmillu qimuttut pillugit atuakkat allat atuagaateqarfimmi nassaarisinnaavatit
Du kan finde andre bøger på biblioteket om hunde og slædehunde

Inuit ilisarimasasi qimmit qimuttut inuunerat pillugu ilisimasallit apersorsinnaavasi
I kan spørge folk I kender, som ved noget om slædehundens liv

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

PERIUTSIT OQAATSILLU

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Nakkutiginninneq pisunillu allaaserinninneq. Pissusilersorneq, timip oqariartuutai, kalerrisaarutit, atassuteqaqatigiinneq

Suliassaq sumut tunngasuua?

Qimmip kalerrisaarutai takuneqarsinnaasut qanoq paasineri naapertorlugit, atuartut issuaagaangamik pissusilersuutit qanoq isumaqarnerisa paasinissaannut sungiusartarput. Qimmip qimuttup qanoq innerluni takussutissiissutai atuartut eqqoriarnissaannut sungiusarsinnaapput. Qimmip qimuttup kalerrisaarutai atuartut ilikkarnerugunikkit, taava qimmit qimuttut akornanniinnissaminnut pikkorinnerulissapput.

Atuartut sulerrissappat?

Assit assigiingitsut naapertorlugit, qimmit qimuttut pissusilersornermikkut timimillu oqariartuutaatigut qanoq kalerrisaariniarnersut atuartut namminneq oqaatsiminnik nassuiaassavaat. Pissusilersornerit kalerrisaarinerillu qanoq isumaqartinnerlugit "inuit oqaasii" atorlugit atuartut nassuiaassapput. Atuartut marlukkaarlutik suleqatigiissinnaapput, kingornalu allatatik atuaqatimik allataannut assersuuttassavaat.

Atuaqatigiit makkua oqaluuserisinnaavasi:

Qimmit aalajangersimasumik pissusilersorlutillu timaat immikkuullarissumik oqariartuuteqartut takunikuuvissigut? Tamakkua qanoq isumaqarpat qanorlu iliorpisi? Qimmit isiginnarsinnaagussigut, skemaliorlusi taakkua pissusilersornerat, timaasa oqariartuutaat nipiliornerilu allattorsinnaavasi.

ADFÆRD OG SPROG

Faglige begreber:

Observation og beskrivelse. Adfærd, kropssprog, signaler, kommunikation

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne tolker og oversætter slædehundens visuelle signaler, øver de sig i at afkode adfærd. Eleverne kan træne at genkende bestemte tegn, der viser slædehundens humør. Eleverne kan blive bedre til at omgås slædehunde, når de er mere fortrolige med slædehundens signaler.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal med egne ord beskrive adfærd og kropssprog hos slædehunde ud fra de forskellige billeder. Deres tolkninger af adfærd og signaler skal også omsættes til sætninger på "menneskesprog". Eleverne kan samarbejde om opgaven parvis og sammenligne deres sætninger efterfølgende i klassen.

I klassen kan I tale om:

Har I oplevet situationer, hvor hunde havde en bestemt adfærd og et særligt kropssprog? Hvad betød det, og hvad gjorde I? Hvis I har mulighed for at observere hunde, kan I lave et skema til at notere adfærd, kropssprog og lyde.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

PERIUTSIT OQAATSILLU

ADFÆRD OG SPROG

Qimmeq isigalugu periusaa timaatalu iliuusaa maluginiarukkit, qimmeq nuannaarnersoq isumalunnorsorluunniit paasisinnaavat. Nalunaviangilat qimmip pamiuni qullarlugu aalatikkaangamiuk nuannaartartoq. Qimmip qimuttup periusai timaatalu iliutsimigut oqariartutai, qimminut allanut inunnullu oqariartuutaasinnaapput. Qimmip iliutsimigut oqariartutai nalunngikkukkit, qimmeq nuannaarnersoq takusinnaassavat, qanorlu iliussallutit nalussanagu.

Qimmip qimuttup periusai timaatalu oqariartutai pillugit atuartinnak, (qitsuk) pillugu assersuusiaq siulliullugu atuaruk.

Hvis man kigger på en hund og dens adfærd og kropssprog, kan man finde ud af, om hunden er glad eller sur.

Slædehundes adfærd og kropssprog er signaler eller tegn til andre.

Når man kender forskellige signaler fra slædehunde, kan det hjælpe til at forstå situationen, og hvordan man selv kan opføre sig.

Læs først eksemplet med et andet dyr (kat) inden du laver det samme med slædehundens adfærd og kropssprog:

	<p>Qitsuk qanoq iliorpa? Qanoq isikkoqarpa/ sorpasippa? Hvad gør katten? Hvordan ser den ud imens?</p>	<p>Qitsuup periusaa timaatalu oqariartutaa qanoq isumaqarsoraagit? Hvad tror du kattens adfærd og kropssprog betyder?</p>	<p>“Inuit oqaasiinut” nutserlugit qanoq oqaatigisinnaavigit? Kan du oversætte det til en sætning på “menneskesprog”?</p>
	<p>QITSUK AATSAQQAVOQ KIGUTINI NITTARLUGIT. MEQQUI TIKKORSIMAPPUT PAMIUA TORSUTSILLUNI.</p> <p>KATTEN HAR ÅBEN MUND OG VISER TÆNDER. PELSE STRITTER OG HALEN ER TYK.</p>	<p>QITSUK AARLERI-SARIVOQ IMALUUNNIIT QUNUSAARIVOQ.</p> <p>AT KATTEN VIL ADVARE ELLER SKRÆMME.</p>	<p>PEERIT ANIGIT</p> <p>GÅ VÆK FORSVIND</p>

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Qimmit qimuttut assini qanoq isikkoqarlutillu sulerinerat skemami allassavat. Tamatuma kingorna, illit paasinninnittut susoqarnera nammineq oqariaatsit atorlugu allassavat.

Du skal skrive i skemaet, hvordan slædehundene på billederne ser ud, og hvad de gør.

Bagefter skal du skrive, hvad du tror det betyder, hvis du skulle sige det med dine egne ord.

			<p>Qimmeq qimuttuq suleriva? Qanoq isikkoqarpa /sorpasippa? Hvad gør slædehunden? Hvordan ser den ud imens?</p>
			<p>Qimmip qimuttup pissusilersornera timaatalu oqariartuutai qanoq isumaqarsoraagit? Allaniq siunner-sutteqarsinnaavutit Hvad tror du slædehundens adfærd og kropssprog betyder? Giv gerne flere forslag</p>
			<p>“Inuit oqaasiinut” nutserlugit oqaatigisinnaavigit? Kan du oversætte det til en sætning på “menneskesprog”?</p>

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

		<p>Qimmip qimuttup pissusilersornera timaatalu ogariartuutai qanoq isumaqarsoraagit? Allannik siunnersuutteqarsinnaavutit Hvad tror du slædehundens adfærd og kropssprog betyder? Giv gerne flere forslag</p>	<p>“Inuit oqaasinut” nutserlugit oqaatigisinnaavigit? Kan du oversætte det til en sætning på “menneskesprog”?</p>
		<p>Qimmeq qimuttoq suleriva? Qanoq isikkogarpa /sorpasippa? Hvad gør slædehunden? Hvordan ser den ud imens?</p>	

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

			<p>Qimmeq qimuttuq suleriva? Qanoq isikkogarpa/sorpassippa? Hvad gør slædehunden? Hvordan ser den ud imens?</p>
			<p>Qimmip qimuttup pissusilersornera timaatalu oqariartuutai qanoq isumaqarsoraagit? Allaniq siunner suutteqarsinnaavutit Hvad tror du slædehundens adfærd og kropssprog betyder? Giv gerne flere forslag</p>
			<p>"Inuit oqaasinut" nutserlugit oqaatigisisinnaavigit? Kan du oversætte det til en sætning på "menneskesprog"?</p>

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

THULEKULTURI

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Siornatigut qimminik qimuttoqarnermik kulturiusimasoq. Itsarnisarsiorneq. Nassaat taak-kualu naapertorlugit ilimagisat. Thule-kulturi, Dorset-kulturi, Saqqaq-kulturi.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Kulturit piffissallu assigiinngitsut itsarnisarsiuut nassaarfigisaat pillugit atuartut paasigunikkit, ilisimasatta aallaavii eqqarsaatersuutigineqarsinnaapput. Qanga kulturiusimasat taakkualu qimminik qimuttunik qamutinillu atuisimanerannut ilisimasat takussutissartaat nassaarineqartut aallaavigalugit, atuartut tamakkuninnga paasinnissinnaapput. Nassaat tamakkua ikittunnguusinnaapput amerlasinnaallutilluunniit, tamakkualu nassuiaatissarsiorneqartussaapput. Allaaserisami nassaat pillugit paasissutissat suuneri, atuartut sungiusaatigalugu namminneq ujjartorsinnaavaat taakkualu pingaarutaasa suuneri namminneq oqaatsitik atorlugit sungiusaatigalugu oqaasertalersuiniarsinnaapput.

Atuartut sulerissappat?

Atuagassiami paasissutissat atorlugit qimmit kiisalu/imaluunniit qamutit kulturiniit assigiinngitsuneersut nassaarineqartut pillugit skema atuartut immersussavaat. Atuartut skemami oqaaseqatigiinnik allassinnaapput (ass. "qimmeqarneranik takussutissat ikittuinnaapput" imaluunniit "qamuteqarsimanerannik takussutissaqanngilaq") imaluunniit taamaallaat aap/naagga imaluunniit plus/minus akissutigisinnaavaat. Taamalioererunik paasissutissat taakkua atorlugit skema tullituttoq immersussavaat kiisalu kulturini assigiinngitsuni taakkunani qimmit aamma/imaluunniit inuit qamutinik uniartuusarsimanersut allallugu. Atuartut aap, naagga, immaqa, plus imaluunniit oqaaseqatigiillorlutik tunngavilersuisinnaapput. Atuagassiami paasissutissat aallaavigalugit aamma atuaqatigiit ataatsimoorlusi skema immersorsinnaavarsi.

Atuaqatigiit oqaluuserisinnaasasi:

Itsaq inuusimasut kulturillu pillugit ilisimasagut qanoq tunngavilersorpagut? Taakkua qimmeqarsimanerat qamutinillu atuisimanerat qanoq ililluta ilisimasinnaavarput? Suut pillugit ikittuinnarnik suullu pillugit amerlasuunik nassaarfigineqarnikuuppat? Qimmit saarnginik nassaartoqaraangat, sunut atorineqarsimaneri qanoq takuneqarsinnaasarpap? Qamutit qanoq isikkoqarsimaneri qanorluunniit atorineqarsimaneri qanoq ililluni ilisimaneqalersinnaappat? Itsarnitsat nassaat nutaat, ullutsinni paasinneriaaserput allannortissinnaavaa?

THULEKULTUREN

Faglige begreber:

Fortidens slædehunde-kultur. Arkæologi. Fund og tolkning. Thule-kulturen, Dorset-kulturen, Saqqaq-kulturen.

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne forholder sig til forskellige informationer om arkæologiske fund fra forskellige kulturer og perioder, kan det føre til overvejelser om vores kilder til viden. Eleverne kan få en forståelse af at viden om fortidens kulturer og deres brug af slædehunde og slæder bygger på fund. Disse fund kan være få eller mange, og de skal tolkes. Eleverne kan øve sig i at finde oplysninger om fund i teksten og formulere betydningen af dem med egne ord.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal bruge oplysninger i teksten til at udfylde et skema om fund af hund og/eller slæder i de forskellige kulturer. Eleverne kan skrive sætninger i skemaet (fx "der er få spor af hunde" eller "ikke fundet spor af slæder") eller de kan blot skrive ja/nej eller skrive plus eller minus.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

Derefter skal de bruge oplysningerne til at udfylde næste skema og skrive om hunde og/eller mennesker trak slæder i de forskellige kulturer. De kan skrive ja, nej, måske, plus eller minus, eller de kan begrunde, hvorfor med sætninger. I kan også vælge at udfylde skemaet i fællesskab i klassen på baggrund af oplysningerne i teksten.

I klassen kan I tale om:

Hvad bygger vi vores viden om fortidens mennesker og kulturer på? Hvordan kan man vide, om de har holdt hunde eller brugt slæder? Hvad har man kun få fund af, og hvad har man mange fund af? Når man har fundet hundeknogler, hvordan kan man så se på dem, hvad hundene har været brugt til? Hvordan kan man vide noget om, hvordan slæderne har set ud eller været brugt? Kunne man gøre nye fund, der ville ændre vores opfattelse?

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

THULE-KULTURI

THULE-KULTUREN

Itsaq inuit Kalaallit Nunaanni
 qanoq inuusimanagerat pillugu
 annertuunik ilisimasaqarpugut.
 Itsaq inuit najugaqarfiginikuusaanni
 inoqarsimanageranik sunillu
 atortoqarsimanagerannik ilisimasagut,
 itsarnisarsiuut nassaavinik
 tungaveqarput. Nunami itsarnisarsiuut
 nassaavi nasaanik taaneqartarput.
 Itsarnisarsiuut nassaatik atorlugit itsaq
 qanoq inuusiqarsimanagera nassuiarlugulu
 qanoq inuusiqarnikuusimanagera
 paasiniartarpaat.

Itsarnisarsiuut paasisaannit ilisimavarput
 Kalaallit Nunaanni najugaqarsimasut
 qimmeqarsimasut kisiannili
 qamuteqarsimannigitsut. Kalaallit
 Nunaanni qanga najugaqarsimasut
 qamuteqarsimanagerat ilisimavarput
 aammali qimuttoqarsimannigitsut
 nalunatigu.

I dag ved vi meget om, hvordan mennesker
 i Grønland levede i fortiden. Det gør vi,
 fordi arkæologer har gravet der, hvor
 menneskerne levede, og de har fundet
 spor og genstande. Man kalder det som
 arkæologerne finder i jorden for fund.
 Arkæologerne bruger fundene til at
 forklare og finde ud af, hvordan livet var
 i fortiden.

Fra arkæologerne ved vi, at nogle af de
 mennesker, der har levet i Grønland, havde
 hunde, men ingen hundeslæder. Vi ved
 også, at andre af de mennesker, der har
 levet i Grønland, havde slæder, men ikke
 hunde til at trække dem.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Saqqaq-, Dorset- kiisalu Thule-kulturit pillugit atuakkami atuarnikuusatit aallaavigalugit maanna nalunaarsuissaatit.

Nu skal du lave en oversigt over det, du har læst i bogen om Saqqaq-, Dorset- og Thule-kulturen.

Skemani marlunni ukunani allagit.

Skriv i de to skemaer.

	Qimmeqarneranik nassaat Fund af hunde	Qamuteqarsimaneranik nassaat Fund af slæder
Saqqaq-kulturi Saqqaq-kulturen		
Dorset-kulturi Dorset-kulturen		
Thule-kulturi Thule-kulturen		

	Qimmit qamutit uniartarpaat Hunde trak slæder	Inuit qamutit uniartarpaat Mennesker trak slæder
Saqqaq-kulturi Saqqaq-kulturen		
Dorset-kulturi Dorset-kulturen		
Thule-kulturi Thule-kulturen		

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMMIP QIMUTTUP PINGAARUTEQARNERA ISSITTUMULLU ILISIMASASSARSIORTARSIMANERIT

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Inuit qimillu suleqatigiinnerat. Aniguiarluni inuuniarnek nunassittarnerlu. Ineriartorneq. Pinggortitami avatangiisinik misissuineq. Ilisimasassarsiortarnerit.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Qimmit assigiinngitsorpassuarnut atorneqartarnikuunerat sulilu sumut atorneqarnerat atuartut allaaserigunikku, ullumikkut Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit ineriartorsi, manerat, qimmip qimuttup qanoq pingaaruteqartigineranut atassuserniarsinnaavaat. Allaaserisami oqariaatsit sunik imaqarnersut, namminneerlutik oqaasertalersuinerikkut, sammisamik imarisaanik atuarnaq, atuartut sungiusartarsinnaavaat.

Atuartut sulerissappat?

Qimmit qimuttut sorianut atorneqartarneri atuartut namminneq oqaasertalersussavaat. Qimmit sunut assigiinngitsunut atorneqartarnerat atuartut namminneq oqaatsitik atorlugit oqaatiginiassavaat. Oqaatsit ikittut imaluunniit oqaaseqatigiit takisuut atorlugit, ataasiakkaanik arlalinnilluunniit assersuusiarsinnaapput. Oqaatsit isumassarsiorfiusinnaasut. Atuartut atuagatik atorlugu aamma qimmit qimuttut sumiiffinni assigiinngitsuni assigiinngitsunik atorneqartarnerat paasiniarsinnaavaat kiisalu assersuusiornermikkut qimmit qimuttut ilisimasassarsiornerni qanoq pingaaruteqartiginerat paasiniarsinnaallugu.

Atuaqatigiit makkua oqaluuserisinnaavasi:

Summiiffinni assigiinngitsuni ineriartorsinnaanermut soorlu niuernerumut piniarnermullu qimmit qimuttut qanoq pingaaruteqarsimatiginerat, qanoq oqaatigineqarsinnaava? Qimuttunik qimmeqanngikkaanni suut ajornakusoorsinnaappat suullu ajornavissorsinnaappat? Inuuniarnerumut qaqugukku qimuttunik qimmeqarnissaq pisariaqarluinnarpa? Qimmit qimuttut ilisimasassarsiornernut pingaaruteqassusaat pillugit paasissutissat ujarsinnaavasi, ilisimasassarsiortarsimanerniillu oqaluttuat atuarlusigit.

SLÆDEHUNDENS BETYDNING POLAREKSPEDITIONER

Faglige begreber:

Samarbejde mellem hunde og mennesker. Overlevelse og bosætning. Udvikling. Udforskning af naturlandskabet. Ekspeditioner.

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne beskriver de mange forskellige funktioner, slædehunde har og har haft, kan de lave koblinger til slædehundens betydning for udviklingen af det grønlandske samfund, vi har i dag. Eleverne kan træne faglig læsning ved selv at formulere hvad begreber i teksten dækker over.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal selv sætte ord på, hvad slædehundene helt konkret bruges til. De skal med egne ord formulere eksempler på brug af hunde til forskellige funktioner. Det kan være få ord eller længere sætninger, enkelte eller flere eksempler. Der er ord til inspiration. Eleverne skal også bruge teksten til at finde forskelle på brug af slædehunde i forskellige egne og eksempler på slædehundes betydning i forhold til ekspeditioner.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

I klassen kan I tale om:

Hvordan kan man sige, at slædehunde har haft betydning for, at forskellige områder kunne udvikle sig, fx i forhold til handel eller fangst? Hvad ville være besværligt eller umuligt, hvis man ikke havde slædehunde? Hvornår har det været livsnødvendigt at have slædehunde?

I kan finde flere oplysninger om slædehundredenes betydning for ekspeditioner og læse ekspeditionshistorier.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QIMMIP QIMUTTUP PINGAARUTEQARNERA ISSITTUMI ILISIMASASSARSIORTARSIMANERIT

SLÆDEHUNDENS BETYDNING POLAREKSPEDITIONER

Kalaallit Nunaanni pingortitami
inuit angalasinnaasimanerannut,
nunaqarsinnaanerannut
inuunnarsinnaasimanerannullu
qimmeq qimuttoq
pingaaruteqartorujussuusimavoq.
Inuit pitsaanagerusumik
inuuniarsinnaalersimanerannut qimmit
qimuttut pingaaruteqarsimasimaqaat,
qanorliuna sutigullu
iluaqutaasinnaalersimasut?

Slædehunde har været meget vigtige
for menneskers mulighed for at rejse,
bo og overleve i den grønlandske natur.
Slædehunde har haft stor betydning, men
på hvilken måde kunne hunde være til
hjælp, så mennesker bedre kunne klare
sig?

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

**Qanoq qimmit qimuttut iluaqutaasinnaanerat
nammineq oqaatsit atorlugit allaaseriuk:**

Du skal skrive med dine egne ord, hvordan slædehunde kan være til hjælp som:

Assartuutit / Transportmiddel _____

Piniarnermi aalisarnermilu ikiortitit / Partner i fangst og fiskeri _____

Amminik atisaqarnissamut tunngavittut / Kilde til pels _____

Nerisaqarnissamut tunngavittut / Kilde til mad _____

Isumannaallisarnissamut / Sikkerhed _____

Ilalersorneqarnissamut / Selskab _____

Aajukua oqaatsit immaqa atorsinnaasatit:

Her er ord, du måske kan bruge:

atortut udstyr	nuannaarniut fornøjelse	pattalaarineq klappe	nanoq isbjørn	aalisagaq fisk
illersuut beskytte	qamutit slæde	angalaneq rejse	kalerrisaarisoq advare	uniarneq slæbe
Amminik atisaliarisaq laves til pels	silittoq bred	tussaaneq spore	qimunneq trække	piniarneq jagt
sukkasaumik hurtigt	oqimaatsoq tungt	nerisinnaasaq spises	siku is	atassuteqarneq kontakt
ungusineq omringe	issittoq koldt	puisi sæl	ungasissumut langt	aqcutissarsiorneq finde vej

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Sumiiffinni assigiinngitsuni qimmit qimuttut ikiortaasarnerat assigiinngissuteqarpa?
Er der forskel på, hvad slædehundene hjælper til med i forskellige områder?

Qanga itsaq ullutsinnilu qimmit qimuttut sunut ikiortaasarnerat assigiinngissuteqarpa?
Er der forskel på, hvad slædehunde hjalp til med før i tiden i forhold til nu?

Ilisimasassarsiorneranut qimmit qimuttut aamma pingaaruteqarsimapput.

Ilisimasassarsiorneranut atatillugu sutigut pingaaruteqarsimappat?

Slædehunde har også haft betydning på ekspeditioner. Hvad var især vigtigt i forhold til ekspeditioner?

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMMEQ QIMUTTOQ PILLUGU OQALUTTUATOQQAQ

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Oqaluttuatooqat. Pineqartut assigiinngitsut. Atassuteqaqatigiinniarnermut iliuutsit. Allaaserisap imarisaanik pissanganarsaaneq.

Suna suliarisassaava?

Atuakkami oqaluttuatooqqap naalisarnera aallaavigalugu oqaluttuatooqqap atuartut namminneq pissanganarsarlugu/nipilersuganngorlugu saqqummiutissavaat.

Atuartut sulerissappat?

Oqaluttuatooqqap atuartut namminneq titartakkatut, isiginnaagassiatut imaluunniit videotut oqaluttuareqqissavaat. Atuartut suleriniarlutik toqqaanerat naapertorlugu atuartut marlukkaarlugit imaluunniit naammattunngorlugit eqimattakkaarlugit immikkoortiterneqassapput. Atuartut namminneq titartaganngorlugu, isiginnaartitsissusiannngorlugu imaluunniit videonngorlugu oqaluttuatooqqamik oqaluttuareqqiinertik atuaqatiminnut allanulluunniit saqqummiussinnaavaat.

Atuaqatigiit makkua oqaluuserisinnaavasi:

Oqaluttuaq assigiinngitsutigut qanoq oqaluttuareqqinneqarsinnaava? Oqalulluni oqaluttuareqqiinerup allalluni oqaluttuareqqiinermit suna allaassutigaa? Oqaluttuaq ataaseq qanoq assigiinngitsorpasuartigut oqaluttuareqqinneqarsinnaava? Saqqummiunneqartuni tamani oqaluttuami qitiutinneqartut suna assigiissutigaa? Qimmip qimuttup oqaluttuatooqqami iliuuseqarnera pingaarutaalu suuppat?

EN MYTE OM SLÆDEHUNDEN

Faglige begreber:

Sagn og myter. Genrer. Kommunikationsformer. Dramatisering af tekst.

Hvad handler opgaven om?

Eleverne skal bruge resuméet af myten i bogen som afsæt til at fremstille en dramatisk eller praktisk/musisk version af myten.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal planlægge og lave deres egen udgave af myten enten som tegneserie, som skuespil eller som video. Del eleverne op i par eller grupper af passende størrelser alt efter hvilket produkt og hvilken form, de vælger. Eleverne kan udstille deres tegneserie eller vise deres skuespil eller video frem for de andre i klassen eller for et andet publikum.

I klassen kan I tale om:

Hvordan giver man fortællinger videre på forskellig form? Hvad er forskellen på mundtlig overlevering over for skriftlig overlevering? Hvordan kan den samme historie formidles på mange forskellige måder og former? Hvad er kernen i fortællingen, der er ens i alle fremstillingerne? Hvad er slædehundens rolle og betydning i myten?

QIMMEQ QIMUTTOQ PILLUGU OQALUTTUATOQQAQ

EN MYTE OM SLÆDEHUNDEN

Inuuneq, inuit pinngortitarlu pillugit kalaallit oqaluttuatoqaat, kinguaariiaanut amerlaqisunut qangarsuaaniilli oqaluttuarineqartarnikuupput.

Arlaanni oqaluasaatoqqat assigiinngitsut tamakkua katersorneqarnikuupput allaganngortinneqarlutillu. Atuakkami oqaluasaatoqqat Knud Rasmussenip katersugai atuarsinnaavatit. Oqaluasaallu ilaanni qimmeq pineqarpoq.

Oqaluasaatoqaq allatut oqaluttuareqqissavarsi, soorlu imatut:

- Titartaganngorlugu
- Isiginnaartitsissutigalugu
- Videoliaralugu

Oqaluasaatoqaq atuassavarsi, qanorlu ilissi oqaluttuareqqissinnaanerlugu qanorlu saqqummiussinnaanerlugu siunnersuusiorlusi. Oqaluasaatoqaq qanoq takutissavisiuk kinalu qanoq iliussava?

De gamle grønlandske fortællinger om livet, mennesket og naturen er blevet fortalt generation efter generation langt tilbage i tiden.

På et tidspunkt er disse sagn og myter blevet indsamlet og skrevet ned. I bogen kan du læse en af de myter, som Knud Rasmussen indsamlede. I myten er der en hund med.

I skal genfortælle myten i en anden form. Enten som:

- Tegneserie
- Skuespil
- Video

I skal læse myten, vælge en form og planlægge jeres udgave af myten. Hvordan skal I vise myten, og hvem gør hvad?

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QAMUTIT

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Nakkutilliineq nassuiaaneq. Atortussianik ilisimasaqarneq. Iluseq qanorlu atornissaat.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Qamutit immikkoortortai mikisualuit ilanngussorlugit nassuiassavaat. Qamutit sunik sananeqarsimanagerat kiisalu immikkuualuttut sumut iluaqutanerat pillugu oqaloqatigiinnermut tamanna aallaaviusinnaavoq.

Atuartut sulerissappat?

Atuartut marlukkaarlutik eqquniaqattaassapput. Aappaa qamutip immikkoortortaanik toqqaassaaq, aappaminullu sukumiisumik nassuiaatigalugu sorliunersoq, taaguutaali taanagu. Qamutit ilusaat, angissusaat, sumik sananeqarnerat, qalipaataat, suna sumiinnersoq sumullu atorreqartarnersoq nassuiarsinnaavaat. Atuartup aappaata taava qamutip ilaa suna pineqarnersoq eqqoriarsinnaavaa.

NB: Atuakkami assit atorlugit atuartunut aqqissuussisoqarsinnaavoq, najugaqarfissinnili qamuteqarpat imaluunniit katersugaasivissinni qamuteqarpat, taakkunani piviusut atorsinnaagaanni pissanganarnerussaaq.

Atuaqatigiit makkua oqaloqatigiissutigisinnaavasi:

Qamutit immikkoortortaannut sorlernut suut sananeqartarpat aamma soq taakkua atorreqartarpat? Siornatigut qamusiornermut atortussat allat atorreqartarnikuuppat? Qamutit atortui sorliit takinersaappat? Suut oqimaannersaappat? Suut manngernersaappat? Suut mikinersaappat? Suut aserujanersaappat? Suut akisunersaappat?

SLÆDEN

Faglige begreber:

Observation og beskrivelse. Materialekendskab. Form og funktion.

Hvad handler opgaven om?

Eleverne beskriver detaljer og enkeltdele på en hundeslæde. Det kan være udgangspunkt for at tale om de forskellige materialer en hundeslæde er lavet af, og hvilke funktioner delene har.

Hvad skal eleverne?

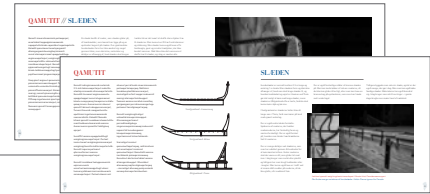
Eleverne skal lave gætteleg to og to. Den ene elev skal vælge en slædedel og skal beskrive delen for den anden elev, så detaljeret som muligt, uden at sige navnet på slædedelen. Eleverne kan for eksempel beskrive slædedelens form, størrelse, materiale, farve, hvor den sidder på slæden eller forklare, hvad den bruges til. Den anden elev skal gætte, hvilken del af slæden der er tale om.

NB: Elevaktiviteten kan laves med billederne i bogen, men hvis der er slæder der hvor I bor, eller på det lokale museum, er det naturligvis endnu mere spændende at se på slædens dele i virkeligheden.

I klassen kan I tale om:

Hvilke materialer bruges til de forskellige slædedele og hvorfor? Har man brugt andre materialer før i tiden? Hvilke dele på slæden er længst? Tungest? Hårdest? Mindst? Går lettest i stykker? Dyrest?

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QAMUTIT

SLÆDEN

Qamutit immikkoortualuppasuarnik sananeqartarput. Ilaat mikisut, ilaat angisuut, atortussanik assiginngitsunik sanaat. Qisuit qamusiuutigineqartarput, ilaallu saviminernik, allunaasanik plastikkinilluunniit sanaajusarlutik.

Maannakkut eqquiniaqattaassaasi, qamutit immikkoortortai allanut eqqoriartinniarlugit qanoq nassuiarluartigisinnaanarlugit misilissallugu.

Marlukkaarlusi issaagitsi. Atuakkami qamutit assii isiginnaarsigit. Aappaata qamutit atortua ataaseq toqqarlugu aappaminut nassuiassavaa.

Qamutip immikkoortuisa mikisualuttai ilanngullugit sapinngisamik nassuiarniarsarissavat, sorliunersorli taaguutaanik taasarnagu.

Qamutip immikkoortortaata toqqakkappit ilusaa, angissusaa, atortussiamik sumik sanaajunera, qalipaataa, qamutit sortaaniinersoq imaluunniit sumut iluaqutaanersoq nassuiaatigisinnaavasi.

Taava aappaata qamutip sortarineraa eqqoriartassavaa.

Hundeslæder er bygget af mange dele. Nogle dele er små, andre er store, og de er lavet af forskelligt materiale. Nogle dele er lavet af træ, og andre dele kan være lavet af metal, reb eller plastik.

Nu skal I lave en gætteleg, hvor I skal være gode til at finde delene på slæden og beskrive dem for andre.

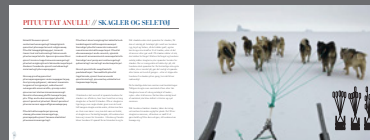
Sæt jer sammen to og to. Se på billederne af slæder i bogen. Den ene af jer skal vælge en slædedel og skal beskrive delen for den anden.

Beskriv delen så detaljeret som muligt, men du må ikke sige navnet på slædedelen.

I kan for eksempel beskrive slædedelens form, størrelse, materiale, farve, hvor den sidder på slæden eller forklare hvad den bruges til.

Den anden skal gætte, hvilken del af slæden det er.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

PITUUTTAT ANULLU

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Timip qimunnissamut sungiussisimanera. Suleqatigiinneq. Misissuineq, allanngorarnerit misiliut, paasissutissanik katersineq

Suliassaq sumut tunngasuua?

Atuartut misissuineq aallaavigalugu namminneerlutik timertik qimutsillugu misilittagaqartilergu assigiinngitsutigullu suleqatigiinnissaq sungiusartarlugu. Pituuttat assigiinngitsunik takissusilersornerisigut, assigiinngitsunik pituttornerisigut imaluunniit "qimuttut" amerlassusaasa assigiinngiaarnerisigut pissutsit allanngorartinnerisigut, pissutsit assigiinngitsut aqqusaarneranni annikitsumik misissuinnikkut, suut iluarnerunersut imaluunniit suut ilungersunarnerunersut paasinierneqarsinnaapput.

Atuartut sulerissappat?

Atuartut eqimattakkarlutik uniagaqaqattaassapput. Atuartut assigiinngiaartumik imminnut uniaqattaassapput, assigiinngissutaallu skemanngorlugit nalunaarsorlugit. Uniaqattaanneq illup iluani quasartumik natilimmi ingerlanneqassaaq, atortullu assigiinngitsut atorneqassallutik: Karsit pappilissat angisuut (nutsernermi puussat) kiisalu allunaasat, qilersuutissiat assigisaallu, pituuttat atorneqarsinnaasut. Pituuttat pituffissaannut imaluunniit assigiinngitsunik takissusilersorlugit killornissaannut aalajangerfissaannik sakkut karsinik putoorutissat. Målebåndit/takissutsinik uuttuutit. Atuartut naammagintumik amerlassusillit atortussatik piareersimassavaat, misissuinnissartillu piareersarlugu.

Atuaqatigiit makkua oqaluuserisinnaavasi:

Annikitsumik misissuinersi qanoq inerneqarpa? Qamutininik qimuttuoqartillugu, suut eqqaamanissaat pingaaruteqarpa? Illup iluani silamilu qimussernermut tunngasunik misilittaanissi suut assigiinngissutigaa? Silami qamutininik kalitaqarnissassinnut periarfissaqarussi arlaleriarlusi kalitaqarnermik misileraariarlusi, inerniliinerit imminnut assersuussinnaavasi.

SKAGLER OG SELETØJ

Faglige begreber:

Kropslig erfaring af træk. Samarbejde. Undersøgelse, variable, test, dataindsamling

Hvad går opgaven ud på?

Når eleverne med undersøgende tilgang prøver at trække hinanden på forskellige måder, gør de sig både kropslige erfaringer af træk og øver sig i at samarbejde om forskellige opgaver. Ved at variere på forskellige faktorer som skaglernes længde, måden de fastgøres på eller antal trækdyr, kan de lave små undersøgelser af, hvad der er mest effektivt eller vanskeligt under bestemte forhold.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal gruppevis lave trækøvelser. De skal prøve at trække hinanden på forskellige måder og notere sig forskellene på skemaform. Trækøvelserne skal foregå indendørs på et glat underlag, og der skal bruges forskellige materialer: Store papkasser (flyttekasser) og reb, remme eller lignende, der kan bruges som skagler. Redskaber til at lave huller i kasserne til fastgørelse af skagler eller til at klippe skaglerne i forskellige længder. Målebånd. Eleverne skal have materialer klar og planlægge deres undersøgelser i grupper af passende størrelse.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

I klassen kan I tale om:

Hvad var resultaterne af jeres små undersøgelser? Hvad er vigtigt at tænke på, når en slæde skal trækkes? Hvilke forskelle er der på jeres test indendørs og slædekørsel udendørs? Hvis I har mulighed for at trække en slæde udendørs, kan I gentage jeres trækøvelser med slæden og sammenligne resultaterne.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

PITUUTTAT ANULLU SKAGLER OG SELETØJ

Qimmit qamutiniq uniaraangamik
pituutaat anullu assigiinngitsumik
ivertissimasassapput kiisalu
qimmit amerlassusaat
nikerartinneqartassallutik.

Maanna qimmip qanoq
qimoriarsinnaanera ilissi nammineq
malugisinnaavarsi. Assigiinngitsut ilissi
aamma nammineq allanngortissavasi,
taakkualu allaassutaat suunersut
allallugit.

Karsi inulik qanoq
nutsunneqarsinnaanersaq
misiligassavarsi. Arlaat ataaseq karsimut
ikissaaq,
ilaasa pituutserlutik uniassavaat.

Atugassasi:

- Karsi pappialaq, inummik
imaqarsinnaasoq
(nutsernermi puusaaq).
- Pituuttatut atorineqarsinnaasoq
(pituutaq allunaarlunniit)
- Nateq pujattoq karsimik
uniarfiusinnaasoq (ass. linoleum)

Uniarlusi misiligakkassi ilaat, arlaat
allanngorani assigiittuassaaq:

- Pituuttat takissusaat (ass. 5 meter)
- Karsip oqimaassusaa
(inuk taanna karsimiitillugu)

Når hundene trækker slæden, er de spændt for med skagler og seletøj på forskellige måder og med forskelligt antal hunde.

Nu skal I prøve selv at mærke, hvordan det er at trække på samme måde som en slædehund. I skal også prøve at ændre på nogle forskellige ting og skrive, hvilken forskel det gør.

I skal teste, hvordan man kan trække en kasse med en person på forskellige måder. En skal sidde i kassen, og andre skal være "trækdyr" og spændes for.

I skal bruge:

- En papkasse, der er stor nok til at sidde i (en flyttekasse)
- Noget der kan bruges som skagler (reb eller remme)
- Glat underlag at trække kassen på (fx linoleumsgulv)

Ved jeres test af træk er der noget, der skal være konstant, altså det samme hele tiden:

- Afstanden (fx 5 meter)
- Vægten af kassen
(samme person i kassen)

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Qimoriaatsit assigiinngitsut imminnut sanilliutissavasi.

Assigiinngissusai skemamut uunga allassigit:

I skal sammenligne forskellige måder at trække på.

Skriv forskellene ind i et skema som her:

Qanoq iliorpisi?

Hvordan gik det?

Inuup ataatsip karsi uniarpaa En person trækker	
Inuit arlallit karsi uniarpaat Flere personer trækker	
Inuit marluk karsi uniarpaat To personer trækker	
Inuit 8-t karsi uniarpaat Otte personer trækker	
Siammasissumik pitunniukuullutik Spændt for i vifteform	
Marlukkaarlutik pitunniukuullutik Spændt for to og to	
Anut naaminnut qilerlugit Seletøj bundet om maven	
Qatiggakkut sakissakkullu anullugu Seletøj om ryg og bryst	
Naatsunik pituutserlugu Korte skagler	
Takisuunik pituutserlugu Lange skagler	
Karsi qaavata tungaatigut pituutserlugu Skaglerne sidder samlet øverst på kassen	
Karsi assigiinngitsukkut pituutserlugu Skaglerne sidder forskellige steder på kassen	

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMUTTOQATIGIIT

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Pissuseq, piginnaanerit. Pissusaa aalajangersimasoq, allaatiginnineq.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Qimmit assigiinngitsunik piginnaaneqarneri qanoq takuneqarsinnaaneri oqaatigineqarsinnaanerilu eqqarsaatigitillugit, qanoq piginnaanillit qanoq pissuseqarlutillu isikkoqarsinnaanerisa imminnut katiterneqarsinnaanerisa qanoq allaatigineqarsinnaaneri sungiusartarpaat. Qimmit assigiinngissusaasa immikkoortiterneqarnerisalu atuartunit qanoq allaatigineqarneri, taakkua oqallisiginissaannut aallaaviusinnaapput, aammalu qimmit sumut atorineqarnissaat naapertorlugit qimuttoqatigiit assigiinngitsunik immikkoortitersinnaanerisa oqallisiginissaannut aallaaviusinnaallutik.

Atuartut sulerissappat?

Qimmit assigiinngitsunik piginnaanillit qanoq isikkoqarlutillu pissusilersornissaat atuartut eqqarsaatigissavaat. Qimmit aalajangersimasunik piginnaanillit qanoq pissuseqarnissaat imaluunniit pissusilersornissaat, atuartut namminneq oqariaatsitik atorlugit naatumik allaaserissavaat.

Atuaqatigiit makkua oqaluuserisinnaavasi:

Oqaatsit soorlu "nujuartoq", "nukittoq", "eqqissisimasoq", "silatoq" kiisalu "pangallorisoq" piginnaasaapput. Qimmit qimuttut sunik aamma piginnaasaqarsinnaappat? Sukkaniunnermi piginnaasat suut pingaartuuppat? Sukisaarsaatitummi takornarianilluunniit qimussiussinermi suut pingaaruteqarpat? Piginnaasat ilaat inunnguuserineqartarpat ilaat aamma sungiusarneqarsinnaappat?

HUNDESPANDET

Faglige begreber:

Adfærd, egenskaber. Karakteristik, beskrivelse.

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne overvejer, hvordan man kan se og sætte ord på slædehundes forskellige egenskaber, så øver de sig i de at koble egenskaber med tegn som adfærd og udseende, der kan beskrives. Deres beskrivelser kan være udgangspunkt for at tale om variation og udvælgelse, men også om at der er forskel på sammensætningen af hundespand alt efter brug.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal overveje, hvordan hunde med forskellige egenskaber ser ud og opfører sig. Eleverne skal lave korte beskrivelser med deres egne ord af træk eller adfærd hos slædehunde, der viser, at de har bestemte egenskaber.

I klassen kan I tale om:

Ord som "sky", stærk", "rolig", "klog" og "hurtig" er egenskaber. Hvilke andre egenskaber kan en slædehund have? Hvilke egenskaber er vigtige, når man skal køre væddeløb? Når man kører hobby eller med turister? Er der nogle egenskaber, der er medfødte og nogle, der kan trænes?

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QIMUTTOQATIGIIT

HUNDESPANDET

**Qimussertartooq qimuttoqatigiinnik
katiterissagaangami, qimmit
aalajangersimasunik piginnaaneqarneri
qulakkeertariaqartarpai.**

**Qimussertartup qimmit
atorfissaqartitaminik
piginnaaneqarnersut qineqqissaartarpai.**

**Maanna qimussertartup qimminik
pisariaqartitaminik katersileraangami,
piginnaasassat suut isiginiartarnerai,
illit isummat malillugu allattukkit.**

Når en slædekusk skal sammensætte sit slædehundespannd, skal hun være sikker på, at hundene har de rigtige egenskaber.

Slædehudekusken ser godt på hundene og kigger efter tegn på, at hunden har de egenskaber, der skal bruges.

Nu skal du skrive hvilke tegn, som du tror, slædekusken ser efter, når hun undersøger hundenes egenskaber.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Taassuma qimmeq imatut piginnaaneqartoq qanoq takusinnaaneraa ilimaagajuk...
Hvordan tror du, hun kan se, at en slædehund er...

Qimmeq nujuartooq? En sky hund?

QIMMEQ NIPAALLUNI IMMIKKOORNIARTUUVUQ
HUNDEN ER STILLE OG HOLDER SIG FOR SIG SELV

Qimmeq nukittoooq? En stærk hund?

Qimmeq silatooq ? En klog hund?

Qimmeq qimmeqatiminit ataqqineqartoq: En hund de andre hunde har respekt for:

Qimmeq pangallorissooq: En hurtig hund:

Qimmeq naalattoq: En lydig hund:

Qimmeq eqqissisimasooq: En rolig hund:

Qimmeq qiilasioq: En aktiv hund

Qimmeq ilikkajasioq: En lærenem hund:

Qimmeq qimmeqatiminut naalagaaniartooq: En hund der bestemmer over de andre hunde:

Qimussertartup ilaanni qimmeq ataaseq allamik taarsertarpaa.

Qimussertup suut pissutigalugit qimmeq ilaanni taarsertarneraa ilimagaajuk:

Nogle gange skifter kusken en hund ud.

Skriv hvad du tror, kan få en kusk til at skifte en hund ud: _____

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

ATTAVEQATIGIINNEQ

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Attaveqatigiinneq, kalerrisaarutit, ussersuutit, naalakkiutit, oqariartortoq kiisalu tusaasussaq

Suna suliakkiissutaava?

Ussersuut nipimik malitsileraanni oqariartuuteqaraanni, ataasuteqaqatigiinniarneq sunaanersaq atuartut paasissavaat. Atuartut namminneq aalajangikkaminnik nipimik malitsilerlugu ussersorunik, qaqugu naalakkiutertik naalanneqassanersaq paasissavaat. Naatsumik, ersarissumik toqqaalluurtumik atuaqatit arlaannik iliuuseqartinniarlugit sungiusartoqarsinnaavoq. Marluulluni attaveqatigiinniarneq sungiusartariaqartoq atuartut paasissavaat.

Atuartut sulerrissappat?

Atuartut namminneq ussersuutininik nipinik malitsilinnik aalajangersimasunik naalakkiuteqartassapput. Atuartut marlukkaarlugit imaluunniit eqimattakkaarlugit immikkoortiteriarlugit, naalakkiutitik naalanneqassanersut imminnut misileqattaassavaat. Naalakkiutit aallaavigalugit pinnguarnermut atuartut namminneq malittarisassioqataasinnaapput.

Atuaqatigiit makkua oqaloqatigiissutigisinnaavaat:

Qimussertup qimmit aalajangersimasumik iliortinniarlugit suut ussersuutigisarpai, suut kalerrisaarutigisarpai, suullu nipit atortarpai. Iperaataq sumut atornegartarpa?

KOMMUNIKATION

Faglige begreber:

Kommunikation, signaler, tegn, kommandoer, afsender og modtager

Hvad handler opgaven om?

Eleverne kan få forståelse for kommunikation ved at koble et visuelt tegn plus en lyd med en betydning. Når eleverne prøver sig frem med selvvalgte tegn og lyde, kan de erfare, hvornår en kommando er effektiv. Eleverne kan øve sig i, hvordan man kort, tydeligt og præcist kan vise andre, hvad man vil have dem til at gøre. De kan opleve, at kommunikation går to veje og kræver øvelse.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal selv finde på tegnsprogstegn og lyde til bestemte kommandoer. Del eleverne op i par eller grupper, der skal teste om deres kommandoer virker. Eleverne kan være med til at lave reglerne for deres kommando-leg.

I klassen kan i tale om:

Hvilke tegn, signaler og lyde bruger en slædekusk for at få hundene til at gøre noget bestemt. Hvad bruges pisken til?

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

ATTAVEQATIGIINNEQ

KOMMUNIKATION

Qimussertup qimmini assigiinngitsunik iliortinniarlugit, aalajangersimasunik iliuuseqartarpoq.

Oqaatsit oqaaseqatigiillu atornagit qanoq paasititsiniartoqarsinnaava?

Maanna pinnguassaasi, timersi nipersilu atorlugit kalerrisaarlugit, ilasi sutikkusunnerlugit paasitinniartassavasi.

Takusinnaassavarsi timersi atorlugu kalerrisaarutisi, ilassi paasillugit iluuseritinniakkasi iliuuserineraat.

Naalakkiummik arlaannik nassaarit, tassa iluuseritikkusutannik. Taava tassunga tulluurtunik ussersuummik nipimillu kalerrisaarutiliussaait. Nipi ussersuullu atorlugit iluuseritinniakkannik atuaqatit paasitiniassavat, oqaatsinik atuinak.

Eqimattanut agguaateriarlusi ussersuutikkuminartunik nipinillu naalakkiutikkuminartunik nassaartussaasi.

Nassaarisasi eqimattanut allanut takutissigit.

Slædehundekusken kommunikerer med slædehundene for at få dem til at gøre bestemte ting.

Hvordan får man nogen til at forstå noget uden at fortælle det med sætninger og sprog?

Nu skal I lave en leg, hvor I bruger kropssprog og lyde til at få de andre til at forstå, hvad I gerne vil have dem til at gøre.

I kan se, at de andre har forstået jeres kropssprog, når de gør det, I gerne vil have dem til.

Find en kommando, altså noget, du vil have nogen til at gøre. Lav derefter et tegnsprogstegn og en lyd der passer til. Brug lyd og tegn til at få en ven fra klassen til at forstå, hvad du mener, uden at bruge ord.

Del jer i grupper og find på gode tegn og lyde til kommandoerne.

Vis dem til de andre grupper.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMMIT QANOQ PAARINEQARNISSAAT

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Etikki(ileqqorissaarneq) kiisalu uumasut atugarissaassusaat, uumasut sulisitat kiisalu paarsinissaq, qimmeqarnermut inatsit

Suliassaq sumut tunngasuaa?

Qimmit qimuttut paarineranni pisussaassuseqarneq assigiinngitsunillu suliassaqarneq atuartut eqqarsaatigilerunikkit, qimuttumik qimmeqarluni annertuumik akisussaassuseqarneq paasisinnaassavaat. Qimmit pisariaqartitaat peqqissusaallu pillugit paasisassarsiussapput, taamaalillutillu atuartut qimuttumik qimmeqarnermut tunngasut ilikkassavaat.

Atuartut sulerissappat?

Atuartut ikinngutimik qimminik paarsisussap eqqaamasassai allattussavaat. Oqaatsinik isumassarsiutissaqarpoq, kisiannili atuartut allalertigatik qimmip qimuttup pisariaqartitai pillugit ataatsimut isumassarsioqatigiissinnaapput imaluunniit paasisutissanik ujarlissapput.

Atuaqatigiit makkua oqaloqatigiissutigisinnaavaat:

Sularisassat pingaarnersiornissaat. Suna puigorneqartussaangila? Ullut tamaasa suut isumagisariaqarpat suullu ilaannikkuinnaq isumagisariaqarlutik? Qimmit qimuttut qanoq paarineqarnissaat pillugu Naalakkersuisut inatsisaani ujarlerit. Eqqaamasassatut allattukkat ukiuuppat allaanerussappat?

AT PASSE SLÆDEHUNDE

Faglige begreber:

Etik og dyrevelfærd, brugsdyr og pasning, loven om hold af slædehund.

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne skal overveje pligter og praktiske opgaver i forhold til pasning af slædehunde, kan de forstå det store ansvar, det er at være ejer af slædehunde. Eleverne skal opsøge viden om hundenes behov og sundhed og får kendskab til, hvad det kræver at holde slædehunde.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal skrive et huskeseddel til en ven, som skal passe et hundespand. Der er ord til inspiration, men inden skriveøvelsen kan eleverne enten lave en fælles brainstorm eller finde oplysninger om, hvad slædehunde har brug for.

I klassen kan I tale om:

Prioriteringen af opgaver. Hvad må man aldrig glemme? Hvad er vigtig hver dag, og hvad skal kun gøres en gang imellem? Find mere om pasning af slædehunde i lovtekster fra Naalakkersuisut. Vil huskesedlen se anderledes ud, hvis det er om vinteren i stedet?

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QIMMIT QANOQ PAARINEQARNISSAAT

AT PASSE SLÆDEHUND

Qimuttunik qimmeqarneq akisussaaffimmik annertuumik nassataqarpoq. Ataasiinnarmik arlalinnilluunniit qimmeqaraanni eqqaamasassat amerlasaqaat.

Takorlooriaruk illit nammineq qulinik qimmeqarlutit. Qimmit ilaat arnaviaq sisamanik piaraqarpoq. Piaqqat sapaatip akunnerinik sisamanik utoqqaassuseqarput.

Sapaatip akunnerini marlunni atuanngiffeqarlutit angalanissat takorlooruk. Aallaqqaninni ikinngutivit Aviaajap qimmitit paariniarlugit neriorsuinikuuvoq. Aviaaja siornatigut qimminik paarisqaqarnikuunngimmat, puigugaqannginniassammat eqqaamasassaanik allattuutissavat.

Eqaamasassat uani allakkit.

Det er et stort ansvar at have slædehunde. Der er mange ting, man skal huske at gøre, både hvis man kun har en hund, eller hvis man har et helt hundespand.

Nu skal nu forestille dig, at du har et hundespand med 10 hunde. En af hundene er en tæve som har 4 hvalpe. Hvalpene er 4 uger gamle.

Du skal også forestille dig, at du skal rejse væk på sommerferie i to uger. Din gode ven Aviaaja har lovet at passe hundespandet for dig, mens du er væk. Aviaaja har aldrig selv haft hunde, så du skal skrive en huskeseddel til hende, så hun ikke glemmer noget.

Skriv huskesedlen på næste ark.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Asasara Aviaaja
Qimmikka paarerusukkakkit qujanaq. Makkua eqqaamassavatit:

Kære Aviaaja
Tak fordi du vil passe mit hundespand. Du skal huske:

Oqaatsit immaqa atorsinnaasatit:
Nerukkaaneq, oqquiffissaqarneq, pituutaq, imeq, meqqut.

Ord du måske kan bruge: Fodring, læ, lænke, vand, pels.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

NUKISSAQ NERISASSALLU

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Peqqinnissaq, inuussutissat, nukissat agguataarnerat, inuussutissat, kulhydrati, proteini kiisalu orsoq

Suliassaq sumut tunngasuua?

Nerisassat, inuussutissat, nerisaqarnikkut ileqqut kiisalu peqqinnissaq oqaloqatigiissutiginiarlugit, atuartut namminneq nerisaat aallaaviusinnaapput, kisiannili nerisassat mamarinerpaasat, assigiinngitsunik mamassusillit kiisalu nammineq imaluunniit inuiaqatigiinni ileqqut aamma sammineqarsinnaallutik. Inuit qimmillu qimuttut nerisaat, nukissamik atuinerat kiisalu nukissap qanoq agguataarnissaanut innersuussutit atuartut sanillersuukkunik, assigiinngissusaat maluginiarsinnaavaat. Inunnut qimminullu nerisassatut peqqinnissamullu atatillugu siunnersuutit pisariunngitsut namminneq oqaasertalersornissaannut kiisalu assersuutit ilusilersukkat diagrammillu ammalortut paasisinnaanissaannut atuartut sungiusarsinnaapput.

Atuartut sulerissappat?

Qimmit qimuttut inuillu nerisaat nukissarlu pissaat sanillersuutissavaat. Nerisat timip qanoq aalatsigineranut attuumassuteqarnera atuartut eqqarsaatigissavaat, inuit qimmillu nukissaminnik sunut atuinerat namminneq oqaasertalersorunikku. Diagrammit ammalortut atuartut paasiniarsarissavaat namminnerlu ilusilersukkat sunut takussutissaanersut oqaasertalersulerunikkit.

Atuaqatigiit makkua oqaluuserisinnaavasi:

Nerisassat assigiinngitsut inunnut qimminullu qimuttunut naleqquttut qanoq katiterneqassappat? Qimminut qimuttunut inunnullu peqqinnartut soq assigiinngillat? Nerisassat qanoq orsoqartiginerat immikkut sammisinnaavarsi. Inuit qimmillu qimuttut nerisagut kisimik assigiinngissuteqannginnerat aammali qanoq nerisarnitta assigiinnginnerat takutinniarlugu, niaqqutta saarngi kigutigullu sanillersuussinnaavasi.

ENERGI OG FØDE

Faglige begreber:

Sundhed, ernæring, energifordeling, næringsstoffer, kulhydrat, protein og fedt

Hvad går opgaven ud på?

Elevernes eksempler på deres egen kost kan være udgangspunkt for snak om fødevarer, næringsstoffer, kostvaner og sundhed, men fokus kan også være yndlingsmad, forskellig smag eller vaner og traditioner. Når eleverne sammenligner menneskers og slædehundes kost, energiforbrug og anbefalet energifordeling, kan de blive opmærksomme på forskelle. De kan øve sig i at sætte egne ord på enkle råd om kost og sundhed, både for mennesker og hunde, og i at aflæse modeller som cirkeldiagrammer.

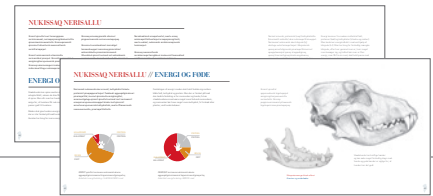
Hvad skal eleverne?

Eleverne skal sammenligne slædehundes og menneskers kost og energi. De skal tænke over, at mad skal ses i sammenhæng med aktivitet, når de selv skal formulere, hvad mennesker og hunde skal bruge energi til. Eleverne skal aflæse cirkeldiagrammer og selv formulere hvad figurene viser.

I klassen kan I tale om:

Hvad er en god kostsammensætning for mennesker og slædehunde? Hvorfor er der forskel på hvad slædehunde og mennesker har brug for, og hvad der er sundt for dem? I kan have særlig fokus på fedt i kosten. I kan også sammenligne menneskers og slædehundes kranier og tænder for at finde forskelle ikke bare på, hvad vi spiser, men også hvordan vi spiser.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

NUKISSAQ NERISASSALLU

ENERGI OG FØDE

Qimmip nerisarisanu uummmatigai.
Qimmeq qimuttoq nerisarpog
qaarsillarniarluni nukissamillu piniarluni.
Maanna apeqquutit qimmip qimuttup
nerisaanut nukissaqarniarneranullu
tunngasut akissavatit. Apeqquutit aamma
illit inuillu allat nerisaat pillugit apeqquutit
akissavatit.

Slædehundes føde er det, som den spiser.
Slædehunden spiser for at blive mæt
og for at få energi. Du skal nu svare på
spørgsmål om slædehundens føde og
energi. Du skal også svare på spørgsmål,
der handler om, hvad du og andre
mennesker spiser.

Qimmit qimuttut sutortarpat?

Qimmip qimuttup nerisinnaasai minnerpaamik pingasut allakkit.

Hvad spiser slædehunde?

Skriv mindst tre ting, som en slædehund kan spise.

Illit sutortarpat?

Nerisassat assigiinngitsut pingasut allakkit

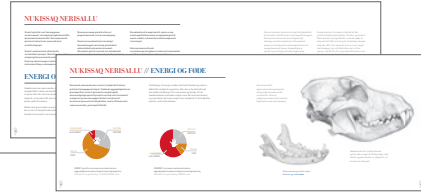
– immaqa illit mamarisatit imaluunniit ullaakkorsiutitit.

Hvad spiser du?

Skriv tre forskellige slags mad

– måske din livret eller hvad du fik til morgenmad.

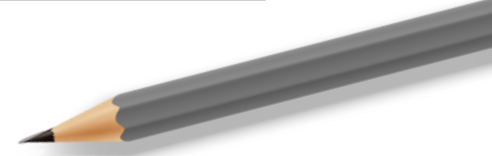
ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Inuit qimmillu qimuttut assigiinnik nerisaqartarpat?
Assigiissuteqarpat imaluunniit assigiinngissuteqarpat?

Spiser mennesker og slædehunde det samme?

Er der ligheder eller forskelle?

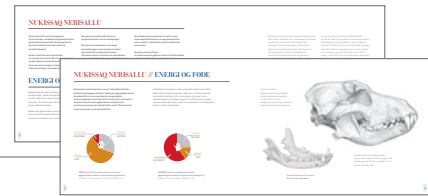

Skemami nerisassat assigiinngitsut allakkit krydsilersuillutillu.

Skriv forskellig slags mad i skemaet og sæt kryds.

<p style="text-align: center;">Nerisassat Mad</p>	<p style="text-align: center;">Qimminit qimuttunit nerineqartarpoq Bliver spist af slædehunde</p>	<p style="text-align: center;">Inunnit nerineqartarpoq Bliver spist af mennesker</p>
<p>QALERALIK HELLEFISK</p>	x	x
<p>SUKKULAAT CHOKOLADE</p>		
<p>PUISIP NEQAA SÆLKØD</p>		

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

**Qimmip qimuttup nerisai timaanut nukissaqartitsipput.
Nukissaq qimmip qimuttup sumut atortarpaa?**

Slædehundens føde er brændstof og energi til dens krop.
Hvad skal slædehunden bruge energi til?

Illit nukissaq sumut atorfissaqartippiuk?

Hvad skal du bruge energi til?

NERISASSAT PEQQINNARPAT?

**Qimminut inunnullu peqqinnartut
assigiinngillat. Kulhydratinit, proteininit
orsumiillu nukissap peqqinnartumik
agguataarnerat assigiinneq ajorput.
Atuakkami ilusilersugaqarpoq marlunnik
(cirkeldiagrammit), taakkua takutippaat
meeqqat kiisalu qimmit nerisaasa qanoq
nukissamik akoqartiginerat**

ER MADEN SUND?

Der er forskel på, hvad der er sundt
for hunde og mennesker. Der forskel
på, hvad der er den bedste fordeling
af energi fra kulhydrat, protein og
fedt. I bogen er der to figurer
(cirkeldiagrammer), der viser anbefalet
energifordeling i børns mad og
slædehundens mad.

**Ilusilersukkani meeqqat kiisalu qimmit nukissamik pisariaqartitaminnik piniarlutik
nerisariaqagaat:**

Skriv med dine egne ord, hvad figurerne viser om forskellen på, hvad børn og slæde-
hunde helst skal spise / få deres energi fra:

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMUSSERNEQ

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Assartuutit. Timip aalatinnera. Angalaneq. Najukkap eqqaa, aqquitit.

Suliassaq sumut tunngasuaa?

Angalariaatsit assigiinngitsut qanoq misiginarlutillu malussaatigineqarsinnaanersut atuartut eqqarsaatigalugillu nalunaarsorunikkitt, assartuutit assigiinngitsut assersuussinnaavaat. Assartuutit assigiinngitsut atorneranni misigissutsit allattornerisigut assartuutit assigiinngitsut assigiinngissusaat atuartut paasisaqarfigissavaat, teknologiimut, sukkassusermut nukissamillu atuinermut taamaallaat atatinngu, aammali nunap isikkuata misigisaqarfiginissaanut atatillugu.

Atuartut sulerissappat?

Atuartut namminneq najukkamik eqqaanni aqquatinik toqqaassapput assigiinngitsunillu ingerlariaaseqarnerminni tusakkatik, takusatik, naamasatik aqqummilu ilisarnaatit aqqqissuussamik allattussallugit. Suliakkiissummi assigiinngitsunik assartuuteqarnissamik siunnersuuteqarpoq, skemali sananeqassaaq assartuutinut atuartut atorsinnaasaannut naleqquttunngorlugu.

Atuaqatigiullusi makkua oqaluuserisinnaavasi:

Assigiinngitsunik assartuuteqarnissinni sunik misigisaqarpisi? Assartuutit suut qanoq pitsaaquteqarlutillu pitsaanngissuteqarpat? Aqquitit sorliit assartuutit suut atorlugit allanit pitsaaneruppat? Aqquitit assigiinngitsut imminnut assersuutissavasi, nunalu angallavissi aqquitillu titartarlugit. Qimussertilluni tusaasat, naamasat malugisallu suut immikkut malugineqarsinnaappat?

PÁ SLÆDETUR

Faglige begreber:

Transportmidler. Bevægelse. Oplevelser og sanser. Nærområde, ruter.

Hvad går opgaven ud på?

Eleverne kan sammenligne forskellige transportformer, når de overvejer og noterer, hvordan forskellige måder at bevæge sig rundt på føles og mærkes. Ved at notere sanseindtryk ved de forskellige transportmidler kan eleverne erfare forskelle på transportformerne, ikke kun i forhold til teknologi, fart og energi, men også i forhold til oplevelser af landskabet.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal selv vælge ruter i nærområdet og systematisk notere, hvad de hører, ser, lugter og mærker på ruten, når de bevæger sig rundt på forskellige måder. Der er forslag til forskellige transportformer i opgaven, men skemaet skal laves, så det passer med transportmidler, eleverne har adgang til.

I klassen kan I tale om:

Hvad oplevede I på de forskellige måder at bevæge sig rundt på? Hvilke fordele og ulemper er der ved forskellige måder at transportere sig rundt? På hvilke ruter er nogle måder at bevæge sig på bedre end andre? I kan sammenligne forskellige ruter og lave kort over området og ruterne. Hvad tror I, man kan særligt høre, se lugte og mærke, når man kører hundeslæde?

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

QIMUSSERNEQ

PÅ SLÆDETUR

Qaqqami pisuttuarnermit qamuterallanermillu qimusserneq allaanerujussuuvog. Illoqarfimmi nunaqarfimmiluunniit pisussinnaavutit, cykkilersinnaavutit, bussinut ilaasinnaavutit imaluunniit biilersinnaallutit. Illit najugaqarfinni angalaneq qanoq misigisarnerlugu maanna misissussavat. Angalaarfissanni ingerlariaaserisinnaasatit assiginngitsut toqqassavatit skemamullu allallugit.

Angalaarfinni tusaasatit, takusatit malugisatillu skemamut allattukkit. Ingerlariaatigisinnaaannut assigiinngitsunut isumassarsiuutissatit:

At køre på hundeslæde føles helt anderledes end at gå i fjeldet eller køre på snescooter. I byen eller bygden kan du enten gå, cykel, køre i bus eller køre i bil. Nu skal du undersøge, hvordan du oplever det sted du bor, når du bevæger dig. Vælg en rute som du vil undersøge. Det kan være rundt om skolen eller måske fra skolen og hen til en butik. Du skal vælge forskellige måder at bevæge dig på ruten og skrive det ind i et skema.

Skriv i skemaet, hvad du hører, ser, lugter og mærker på turen. Ideer til forskellige måder at bevæge sig på:

Cykkilerneq
Cykle

Assakaasulinnik sukuutserneq
Stå på rulleskøjter

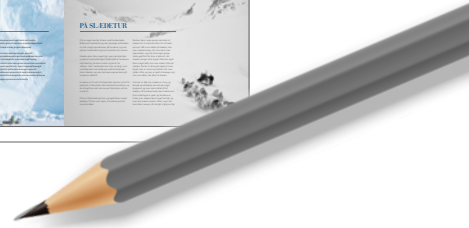
Sisoraatinik sisorarneq
Stå på ski

Biilerneq
Køre i bil

Qimusserneq
Køre hundeslæde

Qamuterallanerneq
Køre snescooter

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Angallavik / Rute

Aallartiffik _____ Ornitaq _____

Fra _____ Til _____

			PISUNNEQ GÅ	Ingerlariaaseq Måde at bevæge sig på
				Tusaasakka... Jeg hører...
				Takusakka... Jeg ser...
				Naamasakka... Jeg lugter.....
				Malugisakka... Jeg mærker...

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

ALLANNGORARNERIT UNAMMILLIGASSALLU QIMMIT QIMUTTUT ULLUMIKKUT

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Qanga pereersut, nalitsinni pisut siunissarlu. Allanngorarnerit. Qimuttunik qimmeqariaatsit assigiinngitsut. Allaatigisat suususaat.

Suliarisassaq sumut tunngasuaa?

Atuartut filmini takusatik assigiinngitsunik oqaluttuarigunikkit assigiinngitsunillu maluginiagaqarlutik, qimmeqarnermut atatillugu iliuusissatigut, aningaasaqarnikkut, piorsarsimassutsikkut silallu allanngoriartorneratigut allannguutaasut ilikkarsinnaavaat. Filmit isiginnaarneranni atuartut aalajangersimasumik maluginiagaqarlutik pissutsinik aalajangersimasunik maluginiagaqarnissaq sungiusarsinnaavaat. Filmini oqaluttuat atuartut ullorsiutinut allakkatut oqaluttuannortissinnaavaat.

Atuartut sulerissappat?

Filmit arlaleriarlugit isiginnaarnissaannut atuartut periarfissinneqarsinnaapput. Suliassanut assigiinngitsunut marlunnut filmit aallaaviupput. Suliassami 1-mi atuartut qanga pissusaasimasut nalitsinnilu pisut assersuusiortutik skemami allakkunikkit, qanga pereersut nalitsinnilu pisut maluginiagaqarfigissavaat. Atuartut marlukkaarlutik sulisinnaapput. Tamassi ataatsimoorlusi aamma maluginiakkasi oqallisissanngorlugit allattarfissuarmut allattorsinnaavasi. Suliassami 2-mi filmimi inuttaasut ilaata ullorsiutaani qupperneq ataaseq atuartut allassinnaavaat. Suliassaq taanna aallartitsinnagu, ullorsiutinik allattarneq oqaluuserisinnaavarsi.

Atuaqatigiinni oqaluuserisinnaavarsi:

Qimmit ullumikkut sumut atornerartarpat? Sunik suliaqartarpat? Inuit pineqartut qimmillu akornanni pissutsit qanoq ippat? Qimmit qimuttut immikkuullarissusaat ullutsinnilu Kalaallit Nunaanni pingaarutaat qanoq oqaatigineqarsinnaappat? Filmimi suut malusaatissatut atornerartarpat? Filmit qanoq qiortarneqarnikuuppat? Nipilersuut qanoq ittuaa? Filmini assilisat assigiinngitsuneersut katiterlugit qiortarneranni suut imminnut assersuutigineqarpat?

<https://qimmeq.ku.dk/>

FORANDRINGER OG UDFORDRINGER SLÆDEHUNDE I DAG

Faglige begreber:

Fortid, nutid og fremtid. Forandringer. Slædehundehold på forskellige måder. Genrer.

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne noterer forskellige udsagn og observationer fra filmene, kan de blive bevidste om, hvad der har ændret sig praktisk, økonomisk, kulturelt og klimamæssigt i forhold til slædehundehold. De kan øve sig i at se filmene med et bestemt fokus og lede efter bestemte elementer. Eleverne kan omsætte fortællingerne fra filmene til dagbogsgenren.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal have mulighed for at se filmene, gerne flere gange. Filmene er udgangspunkt for to forskellige slags opgaver. I opgave 1 skal eleverne have fokus på fortid og nutid, når de i et skema noterer eksempler på, hvordan det var før, og hvordan det er i dag. Eleverne kan arbejde parvis. I kan også vælge at notere alle observationer i fællesskab på tavlen som udgangspunkt for diskussion. I opgave 2 skal eleverne skrive en side fra en dagbog for en af personerne i filmene. Inden denne opgave kan I tale om dagbogsgenren.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

I klassen kan I tale om:

Hvad bruges hundene til i dag? Hvilke opgaver udfører de? Hvilket forhold har hovedpersonerne til slædehundene? Hvad kan man sige om, hvad der er særligt ved slædehunde og vigtigt i nutidens Grønland? Hvad er filmens virkemidler? Hvordan er filmene klippet? Hvordan er musikken? Hvilke ting sammenlignes i filmene, når der klippes mellem forskellige scener?

<https://qimmeq.ku.dk/>

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

ALLANNGORARNERIT UNAMMILLIGASSALLU QIMMIT QIMUTTUT ULLUMIKKUT

FORANDRINGER OG UDFORDRINGER SLÆDEHUNDE I DAG

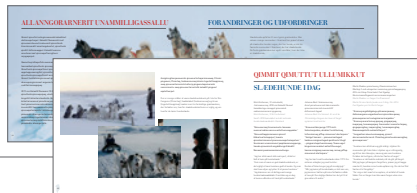
Qangarsuarmiilli nalitsinnut
Kalaallit Nunaanni qimuttunik
qimmeqartoqarnikuuvoq. Inuit
ukiorpassuarni qimmit assigiimmik
qimmeqariaaseqarnikuullutillu
qimminik atuisarnikuupput, aammali
allanngortoqarnikuuvoq.

Ullutsinni Kalaallit Nunaanni qimmit
qimussertartullu pillugit naatsunik
tallimanik filmiortoqarnikuuvoq.
Qimussertartut qimmimillu akornanni
pissutsit qimillit oqaluttuarigaat
filmini isiginnaarsinnaavatit. Qanga
pissusaasimasut, maannakkut pissutsit
kiisalu siunissamut neriuutigisatik,
taakkua aamma oqaluuseraat.

I Grønland har man holdt slædehunde langt tilbage i tiden og frem til nutiden. Mennesker har haft og brugt hundene på samme måde gennem lang tid, men der er også noget, der har ændret sig.

Der er lavet fem små film om slædehunde og deres kuske i Grønland i dag. I filmene kan du møde nogle kuske, der fortæller historier om deres forhold til slædehunde. I filmene taler de også om forskelle på, hvordan det har været før, hvordan det er nu, og om hvad de håber for fremtiden.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Nalitsinni qimmeqarup siornatigut qimmeqarnermut sanillersuunnerani filmit atussavatit. Suut allangorsimangillat suullu allangorsimappat?

Du skal bruge filmene til at sammenligne det at være hundeejer i dag i forhold til før i tiden. Hvad er det samme, og hvad har ændret sig?

Skemami allakkit:

Skriv i skemaet:

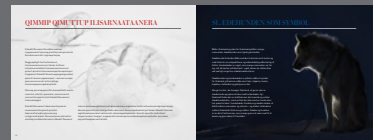
Siornatigut Før i tiden	Nalitsinni Nutiden
QAMUTIT KISIMIK KUN HUNDESLÆDER	QAMUTERALAAT SNESCOOTERE

Filmit assigiinngitsunik pingaarnertut inuttaqarput. Pingaarnertut inuttaasusaarlutit taassuma ullorsiutaani quppernermik ataatsimik allagaqarit.

Filmene har forskellige hovedpersoner. Forestil dig, at du er en af hovedpersonerne og skriv en side fra hans eller hendes dagbog.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

QIMMIP QIMUTTUP ILISARNAATANERA

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Arlaannik sananeq. Pisut assigiinngiiaartut. Arlaannik oqariartuuteqarluni takussaasumik atassuteqaqatigiinneq kiisalu oqaatsit assilissallu atornissaasa toqqarneri.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Atuartut assit naqinnerillu atorlugit plakatiilornermikkut, isumassarsiorsinnaaneq arlaannillu sanasinnaaneq sungiusassavaat. Atuartut arlaannik oqariartuuteqarlutik atassuteqaqatigiissapput, isumassarsioqatigiillutik suliassaq suliarsinnaavaat.

Atuartut sulerissappat?

Atuartut plakatiiliussapput. Pingasunik periarfissinneqarsinnaapput. Atuartut marlukkaarlutik imaluunniit eqimattakkaarlutik suliassaq suliarsinnaanaat eqqarsaatigilluaruk, kiisalu sulineranni qanorlu inissisimanerannik ikiorlugit. Atuartut suna plakatiarissanerlugu, suullu sanaarissanerlugit sakkugissanerlugit nammineq aalajangissavaat. Atuartut suut atortoralugillu sananerminni atorfissaqartissaneraat eqqarsaatigilluaruk.

Atuaqatigiit makkua oqaloqatigiissutigisinnaavaat:

Plakatini kikkut saaffiginiarneqarpat? Malugineqarneruniarlusi suut atorpisigit? Oqariartuutersi soq taamatorpiaq saqqummiuppisiuk? Oqaatsit atukkasi, allanneri, naqinnerit atukkasi, naqinnerit angissusaat, assitalersorneri, qalipaataat il.il. soq atornerlugit nassuiarlugillu oqallisigisigit.

SLÆDEHUNDEN SOM SYMBOL

Faglige begreber:

Fremstilling af et produkt. Genrer. Visuel kommunikation af et budskab og valg af sproglige og billedlige virkemidler.

Hvad handler opgaven om?

Når eleverne udarbejder en plakat med kombination af billede og tekst, træner de idéudvikling og fremstilling af et produkt. Eleverne skal kommunikere et budskab, og de kan være kreative og samarbejde om opgaven.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal fremstille en plakat. De kan vælge mellem tre forskellige muligheder. Overvej om opgaven skal løses i par eller grupper og hjælp eleverne med processen og deres roller. Eleverne skal både vælge hvilken plakat, de vil lave, og hvilke materialer og redskaber, de skal bruge. Overvej hvilket udstyr og hvilke materialer, eleverne kan få brug for.

I klassen kan I tale om:

Hvem er målgrupper for plakaterne? Hvilke virkemidler har I brugt for at få opmærksomhed? Hvorfor har I valgt at vise budskabet på netop den måde? Begrund og diskuter jeres ordvalg, tekst, font, skriftstørrelse, billedvalg, farver osv.

QIMMIP QIMUTTUP ILISARNAATANERA

SLÆDEHUNDEN SOM SYMBOL

Qimmeq qimuttoq Kalaallit Nunaannut atatillugu immikkuullarissuuvoq. Qimmeq qimuttup immikkuullarissuussutaa allanut qanoq oqaluttuarineqarsinnaava? Suut pingaarutilittut nittarsaan-neqarsinnaappat allanillu maluginiartinneqarsinnaallutik?

Maanna plakatiussaait. Periarfissat pingasut arlaat toqqarsinnaavat:

- Plakati timmisartoqarfimmi takornariarpassuit aqqusaartagaanni nivinngarneqarsinnaasoq. Plakati takornarianik qimusserusulersit-sisuussaaq
- Plakati atuarfimmi nivinngagassaq. Plakati atuartunik qimusserusulersit-sillunilu sukkanniuteqataarusulertsis-saaq
- Plakati illoqarfimmi nivinngagassaq. Piniartut qimmimik qimuttumik qanoq atuisarnerat kiisalu qimmit qimuttu paarilluarneqarnissaasa pingaaruteqarnerat, plakati takutinneqassaaq

Plakati qanoq allassimasoqassava? Suut assitaliunneqassappat? Qarasaasiakkut pappiaqqakkulluunniit plakati sanaguk.

Slædehunden er helt speciel for Grønland. Hvordan kan man fortælle andre om det særlige ved slædehunden? Hvad er vigtigt at vise frem og gøre andre opmærksom på?

Nu skal du lave en plakat. Du kan vælge tre muligheder:

- En plakat, der skal hænge i lufthavnen, hvor mange turister kommer forbi. Plakaten skal give turisterne lyst til at tage på tur med hundeslæde.
- En plakat, der skal hænge på skolen. Plakaten skal give elever lyst til at køre hundeslæde og væddeløb.
- En plakat, der skal hænge i byen. Plakaten skal vise, hvordan fangere bruger slædehunden, og hvorfor det er vigtigt at passe godt på slædehundene.

Hvad skal der stå på plakaten? Hvilke billeder skal der være? Lav plakaten på computer eller på papir.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

SUMINNGAANNIT TAMANNA ILISIMAVARPUT? – ITSARNISARSIORNEQ OQALUTTUARISAANERLU

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Fagimut atatillugu atuagaqarneq. Itsarnisarsiorneq oqaluttuarisaanerlu. Paasisat aallaavii nassaallu. Qangangortoq nalerpullu. Pisoqaassusiliineq.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Fagimut tunngasunik amerlasuunik oqariaasertalinnik atuartut suliaqassapput. Oqariaatsit fagimut tunngasut atuartut naapertuuttumik nassuiaasersorneqaraangata, atuakkatik namminneq suliarisarpaat taamaalillutillu fagimut tunngasunik atuarnissartik sungiusassallugu. Atuartut allanik atuagaqartillutik taamatut aqqissuussamik suleriaaseq atorlugu namminneq oqaatsitik atorlugit nassuiaasersuinissartik misilittarsinnaavaat.

Atuartut sulerrissappat?

Oqaaseq/oqaaseqatigiit atuakkamiittut oqaatsillu oqaaseqatigiilluunniit allat assigannik isumallit akornisigut atuartut titaasassapput. Atuartut aallaqqaammut periarfissat tamaasa pillugit atuariarlutik marlukkaarlutik ikioqatigiissapput.

Atuaqatigiit oqaluuserisinnaasasi:

Atuariikkasi ilassinut oqaluttuareqqissigut. Qimmit qimuttut qamutillu qangarnisat pillugit ilisimasanut aallaaviit assigiinngitsut qassit taagorsinnaavisigut? Nassaat qanoq ililluni pisoqaassusilerneqarsinnaappat, suullu qanganisaanerunersut suullu nutaajunerunersut paasiarlutik? Qimmit qimuttut pillugit etnologit qanoq paasissutissanik katersisarpat? Atuakkasi ilaanni tupaallaateqarpisi? Oqaatsit assigiinngitsut atuariikkassinneersut immikkoortitersigut, soorlu paasisat allakkatigut aallaavii, itsarnisarsiuut nassaavi, oqaluttuat il.il. Atuarfimmiit ungasinngitsumi katersugaasiveqarpat, saqqummersitat takusarsinaavasi nassaallu isiginnaarlutik.

HVOR VED VI DET FRA? – ARKÆOLOGI OG HISTORIE

Faglige begreber:

Faglig læsning. Arkæologi og historie. Kilder og fund. Fortid og nutid. Datering.

Hvad handler opgaven om?

Eleverne arbejder aktivt med en tekst, der har mange faglige begreber. Når eleverne kobler faglige begreber med passende forklaringer, bearbejder de teksten og træner faglig læsning. Eleverne kan bruge samme strategi ved andre tekster og prøve selv at finde forklaringer med egne ord.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal trække streger mellem et ord/en sætning fra bogens tekst til andre ord og sætninger, der har samme betydning. Eleverne kan starte med at læse alle mulighederne igennem og hjælpes ad parvis.

I klassen kan I tale om:

Genfortæl indholdet af teksten for hinanden. Hvor mange forskellige slags kilder til viden om fortidens slædehunde og hundeslæder kan I nævne? Hvordan kan man datere fund og finde ud af, hvad der er ældst, og hvad der er yngst? Hvordan samler etnologer viden om slædehunde? Var der noget, der overraskede i teksten? Lav mindmaps med forskellige ord

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

fra teksten, fx skriftlige kilder, arkæologiske fund, fortællinger m.fl. Hvis der er et museum i nærheden af skolen, kan I besøge udstillingerne og se på fund.

SULIASSANIK INERNILIINEQ

OPGAVELØSNING

Atuakkami oqaatsit atorpeqartut Ord fra teksten	Nassuiaat Forklaring
Paasisat aallaavii Kilder	<p>Suulluunniit qangaani pissusaasimasut pillugit paasissutissiissutaasut. Tamakkua atuagaasinnaapput allagaasinnaallutillu aammali oqaluttuaasinnaapput, assilisaasinnaallutik imaluunniit allaasinnaallutik, soorlu pequtit sanaartukkalluunniit.</p> <p>Alle slags ting, der giver viden om, hvordan det var før i tiden. Det kan være bøger og breve, men også fortællinger, fotos og andre ting, fx redskaber eller bygninger.</p>
Nassaat Fund	<p>Pequtit nunami nassaat. Tamakkua pequtaasinnaapput inunnit sananeqarsimallutillu atorpeqarsimasut aammali nerisaasa sinnikorisinnaallugit.</p> <p>Genstande man finder i jorden. Det kan være genstande mennesker har lavet og brugt, og det kan være rester af noget de har spist.</p>
Itsarnsiarsiorneq Arkæologi	<p>Itsaq inuit qanoq inuusimanerannik ilisimasat. Nunami assaanikkut itsaq pissutsit pillugit ilisimasat.</p> <p>Viden om hvordan folk levede i meget gamle dage. Arkæologisk viden finder man ved at grave i jorden.</p>
Oqaluttuarisaaneq Historie	<p>Inuit sionatigut qanoq inuusimaneri pillugit ilisimasat. Oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimasat allagaatit aallaavigalugit paasineqartarput.</p> <p>Viden om hvordan folk levede før i tiden. Historisk viden finder man i skriftlige kilder.</p>

SULIASSANIK INERNILIINEQ

OPGAVELØSNING

Oqaaseqatigiit allaaserisameersut Sætning fra teksten	Oqaatsit allat atorlugit nassuiaat Forklaring med andre ord
<p>Itsaq qimmit qimuttut qamutillu Kalaallit Nunaanni qanoq atornegartarsimaneri paaserusukkaanni, assigiinngitsorpassuarnik allaaveqarput.</p> <p>Man kan bruge mange forskellige kilder, hvis man vil vide, hvordan slædehunde og hundeslæder blev brugt i Grønland i fortiden.</p>	<p>Itsaq qanoq qimmeqartarsimaneq paasiniaarusukkutsigu, nunaqarfiusimasut assaavigisinnaallutigillu atuagatoqqat atuarlutigillu assit qalipakkallu qangarnitsat isiginnaarsinnaavagut.</p> <p>Når vi vil vide noget om, hvordan man havde hunde i gamle dage, kan vi både grave i jorden på gamle bopladser, og vi kan læse gamle bøger og se på gamle billeder og malerier.</p>
<p>Itsarnisarsiorneq ilisimatusarneruvoq, itsaq pequtinik nassaartorluni misissueqqissaarineq.</p> <p>Arkæologi er en videnskab, der finder og analyserer genstande fra fortiden.</p>	<p>Itsarnisarsiuujugaanni nunami assaalluni qangarnitsanik nassaarniartoqartarpoq. Nassaat peqqissaarluni eqqiarneqartarput sumillu sananeqarsimaneri paasiniaarneqartarlutik, sunullu atornegartarsimaneri paasiniaarlugit pequtinut allanut sanillersuunneqartarlutik.</p> <p>Når man er arkæolog, graver man jorden og finder ting fra gamle dage. Man renser tingene forsigtigt og undersøger hvilket materiale de er lavet af, og man sammenligner tingene med andre ting, for at finde ud af hvad de har været brugt til.</p>
<p>Itsarnisarsiuut nassaavi atorlugit itsaq qamutigineqarsimasut qimmillu qimuttut pillugit annertuunik paasisaqarsinnaapput. Ilisimaneqanngitsulli aamma amerlaqaat.</p> <p>Ved hjælp af arkæologiske fund kan man få meget viden om slæder og slædehunde i fortiden. Men der er også mange ting, man ikke ved.</p>	<p>Nunaqarfitoqqat assaavigalugit qimminut pituuttat sinnikuinik itsarnisarsiuut nassaarunik, taava itsaq qimmit qanoq pituttorneqartarsimanerinek itsarnisarsiuut oqaluttuussinnaavaatigut. Qimmilli atserneqartarsimanersut sunillu nerisaqarsimanersut itsarnisarsiuut oqaluttuarisinnaanngilaat.</p> <p>Hvis arkæologer graver på en gammel boplads og finder rester af skagler i jorden, så kan arkæologerne forklare os, hvordan hundene blev spændt for i gamle dage. Men arkæologerne kan ikke forklare os, om hundene havde navn, og hvad de fik at spise.</p>
<p>Itsarnisarsiuut oqaluttuarisaanermillu ilisimatuut immikkut ilisimasallit paasisaminnut aallaaviit pillugit qanoq paasinnittarnerat aamma allanngorarpoq namminnerlu naliminni pissutsinik sunnerneqartarnerlutik.</p> <p>Den måde arkæologer og historikere forstår deres kilder på, forandrer sig også og påvirkes af deres egen tid.</p>	<p>Oqaluttuarisaanermik ilisimatuut itsarnisarsiuullu namminneq naliminni pissutsinit sunnerneqartarput. Nalitsinni oqaluttuarisaanermik ilisimatuut itsarnisarsiuullu paasinneriaasaat qangaani oqaluttuarisaanermik ilisimatuut itsarnisarsiuullu paasinneriaasaannit allaanerupput.</p> <p>Historikere og arkæologer bliver påvirket af den tid, de lever i. Nutidens historikere og arkæologer forstår fortiden anderledes end historikere og arkæologer i gamle dage.</p>

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

SUMINNGAANNIT TAMANNA ILISIMAVARPUT? – ITSARNISARSIORNEQ OQALUTTUARISAANERLU

HVOR VED VI DET FRA? – ARKÆOLOGI OG HISTORIE

Paasisanut aallaaviit iluaqutigalugit
piffissap sivisuup ingerlanerani
Kalaallit Nunaanni qimmit qanoq
paasisaqarfigineqarsinnaaneri pillugit
atuakkami allassimasoqarpoq.

Atuakkami allassimasumi nassuiaatit
oqaatsinut naleqquttut maanna
nassaariniassavatit.

I bogen står der en tekst, der handler om, hvordan man kan få viden om slædehunde i Grønland gennem tiderne ved at undersøge kilder.

Nu skal du finde den forklaring, der passer til ordene fra teksten.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Suliaqatigiit oqaasii

Ord i teksten

Nassuiaat

Forklaring

Paasisat aallaavii

Kilder

Pequtit nunami nassaat. Tamakkua pequtaasinnaapput inunnit sananeqarsimallutillu atorneqarsimasut aammali nerisaasa sinnikorinnaallugit.

Genstande man finder i jorden. Det kan være genstande, mennesker har lavet og brugt, og det kan være rester af noget, de har spist.

Nassaat

Fund

Inuit siornatigut qanoq inuusimanageri pillugit ilisimasat. Oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimasat allagaatit aallaavigalugit paasineqartarput.

Viden om hvordan folk levede før i tiden. Historisk viden finder man i skriftlige kilder.

Itsarnisarsiorneq

Arkæologi

Suulluunniit qangaani pissusaasimasut pillugit paasissutissiissutaasut. Tamakkua atuagaasinnaapput allagaasinnaallutillu aammali oqaluttuaasinnaapput, assilisaasinnaallutik imaluunniit allasinnaallutik, soorlu pequtit sanaartukkalluunniit.

Alle slags ting, der giver viden om, hvordan det var før i tiden. Det kan være bøger og breve, men også fortællinger, fotos og andre ting, fx redskaber eller bygninger.

Oqaluttuarisaaneq

Historie

Itsaq inuit qanoq inuusimanagerannik ilisimasat. Nunami assaanikkut itsaq pissutsit pillugit ilisimasat.

Viden om hvordan folk levede i meget gamle dage. Arkæologisk viden finder man ved at grave i jorden.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Atuagassiami oqaaseqatigiit Sætning fra teksten

Itsaq qimmit qimuttut qamutillu Kalaallit Nunaanni qanoq atorpeqartarsimaneri paaserusukkaanni, paasisat assigiinngitsorpassuarnik aallaaveqarput.

Man kan bruge mange forskellige kilder, hvis man vil vide, hvordan slædehunde og hundeslæder blev brugt i Grønland i fortiden

Itsarnisarsiorneq ilisimatusarneruvoq, itsaq pequtinik nassaartorluni misissueqjissarineq.

Arkæologi er en videnskab, der finder og analyserer genstande fra fortiden.

Itsarnisarsiuut nassaavi atorlugit itsaq qamutigineqarsimasut qimmillu qimuttut pillugit annertuumik paasisaqarsinnaapput. Ilisimaneqanngitsulli aamma amerlaqaat.

Ved hjælp af arkæologiske fund kan man få meget viden om slæder og slædehunde i fortiden. Men der er også mange ting, man ikke ved.

Itsarnisarsiuut oqaluttuarisaanermillu immikkut ilisimasallit paasisaminut aallaaviit pillugit qanoq paasinittarnerat aamma allanngorarpoq namminerlu naliminni pissutsinik sunnerneqartarlutik.

Den måde arkæologer og historikere forstår deres kilder på, forandrer sig også og påvirkes af deres egen tid.

Nassuiaat Forklaring

Oqaluttuarisaanermik ilisimatuut itsarnisarsiuullu namminneq naliminni pissutsinit sunnerneqartarput. Nalitsinni oqaluttuarisaanermik ilisimatuut itsarnisarsiuullu paasinneriaasaat qangaani oqaluttuarisaanermik ilisimatuut itsarnisarsiuullu paasinneriaasaannit allaanerupput.

Historikere og arkæologer bliver påvirket af den tid de lever i. Nutidens historikere og arkæologer forstår fortiden anderledes end historikere og arkæologer i gamle dage.

Nunaqarfitoqqat assaavigalugit qimminut pituuttat sinnikuinik itsarnisarsiuut nassaarunik, taava itsaq qimmit qanoq pituttorneqartarsimanerinek itsarnisarsiuut oqaluttuussinnaavaatigut. Qimmilli atserneqartarsimanersut sunillu nerisaqarsimanersut itsarnisarsiuut oqaluttuarisinnaanngilaat.

Hvis arkæologer graver på en gammel boplads og finder rester af skagler i jorden, så kan arkæologerne forklare os, hvordan hundene blev spændt for i gamle dage. Men arkæologerne kan ikke forklare os, om hundene havde navn, og hvad de fik at spise.

Itsarnisarsiuujugaanni nunami assaalluni qangarnitsanik nassaarniartoqartarpoq. Nassaat peqqjissarluni eqqjarneqartarput sumillu sananeqarsimaneri paasiniarneqartarlutik, sunullu atorpeqartarsimaneri paasiniarlugit pequtinut allanut sanillersuunneqartarlutik

Når man er arkæolog, så graver man i man i jorden og finder ting fra gamle dage. Man renser tingene forsigtigt og undersøger hvilket materiale de er lavet af, og man sammenligner tingene med andre ting for at finde ud af, hvad de har været brugt til.

Itsaq qanoq qimmeqartarsimaneq paasiniarusukutsigu, nunaqarfiusimasut assaavigisinnaallutigillu atuagatoqqat atuarlutigillu assit qalipakkallu qangarnitsat isiginnaarsinnaavagut.

Når vi vil vide noget om, hvordan man havde hunde i gamle dage, kan vi både grave i jorden på gamle bopladser, og vi kan læse gamle bøger og se på gamle billeder og malerier.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

SUMINNGAANNIIT TAMANNA ILISIMAVARPUT? – ILAQUTARISSUTSIT

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Fagimut atatillugu atuarneq. Genetiki, ilaqutariissuseq, kinguaariit, kingoqqivik, ineriartorneq. Pinngortitaq pillugu ilisimatusarneq, periaaseq.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Atuartut atuagassiamik fagimut atatillugu amerlasuunik oqariaasertalinnik suliaqassapput. Fagimut atatillugu oqariaatsit naleqquttumik nassuiaatitallit katikkaangamikkit, atuagassiaq suliarisarpaat fagimullu atatillugu atuarnissaq sungiusarlugu. Atuagassiani allani atuartut namminneq oqaatsitik atorlugit nassuiaatissanik ujartuillutik, periusissatut aqqiussap taassuma assiga atorsinnaavaat.

Atuartut sulerissappat?

Atuakkami oqaatsimiit/oqaaseqatigiinniit assigannik isumalinnut atassusiillutik titaasassapput. Periarfissaasinnaasut tamaasa atuartut marlukkaarlutik ikioqatigiillutik aallaqqaammut atuarsinnaavaat.

Atuaqatigiit oqaluuserisinnaavasi:

Atuagassiap imaa immisinnut oqaluttuareqqissiuk. Qimmip genii misissorlugit suut paasineqarsinnaappat? Qanoq misissuisoqartarpa? Atuagassiami tupaallannartoqarpa? Atuagassiami oqaatsit assigiinngitsut inissitsitersigit, soorlu DNA, kinguaariit, ineriartorneq il.il.

HVOR VED VI DET FRA? – SLÆGTSKAB

Faglige begreber:

Faglig læsning. Genetik, slægtskab, generation, oprindelse, udvikling. Naturvidenskab, metode.

Hvad handler opgaven om?

Eleverne arbejder aktivt med en tekst, der har mange faglige begreber. Når eleverne kobler faglige begreber med passende forklaringer, bearbejder de teksten og træner faglig læsning. Eleverne kan bruge samme strategi ved andre tekster og prøve selv at finde forklaringer med egne ord.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal trække streger mellem et ord/en sætning fra bogens tekst til andre ord og sætninger, der har samme betydning. Eleverne kan starte med at læse alle mulighederne igennem og hjælpes ad parvis.

I klassen kan I tale om:

Genfortæl indholdet af teksten for hinanden. Hvilken viden kan få om slædehunden ved at undersøge dens gener? Hvordan laver man undersøgelserne? Var der noget, der overraskede i teksten? Lav mindmaps med forskellige ord fra teksten, fx DNA, generation, udvikling m.fl.

SULIASSANIK INERNILIINEQ OPGAVELØSNING

Atuakkami oqaatsit atorneqartut Ord fra teksten	Nassuiaat Forklaring
Kinguaariit Generation	Inuit imaluunniit uumasut ukoriingajattut. Mennesker eller dyr, der har nogenlunde samme alder.
Aallaavik Oprindelse	Sumiiffik imaluunniit angajoqqaat pinngorfiit. Det sted eller de forældre man kommer fra
Ineriartorneq Udvikling	Pinngortitaq annikiitsumik allanngorpat At naturen ændrer sig en lille smule

SULIASSANIK INERNILIINEQ OPGAVELØSNING

Oqaaseqatigiit allaaserisameersut Sætning fra teksten	Oqaatsit allat atorlugit nassuiaat Forklaring med andre ord
<p>DNA kinguaariiaanut ingerlateqqinneqartarpoq, piffissalli sivisuup ingerlanerani annikitsumik allanngortarluni.</p> <p>DNA gives videre fra generation til generation, men det ændrer sig også en lille smule over lang tid.</p>	<p>Kingornuttakkat angajoqqaat qitornaminnut ingerlateqqittarpaat, piffissalli sivisuup ingerlanerani annikitsumik allanngortarlutik.</p> <p>Arvemateriale bliver givet videre fra forældre til børn, men det ændrer sig en lille smule over lang tid.</p>
<p>Kemiimik misissueqqissaarnerit qarasaasiallu iluaqtigalugit, qanga qimmit siulliit amaqqunit allaanerujartulersimanersut qangalu qimmit assigiinngitsut nunarsuatsinni pinngorsimanersut ilisimatuut paasinarsinnaasarpaat.</p> <p>Ved hjælp af kemiske analyser og computere kan forskerne forsøge at regne ud, hvornår de første hunde udviklede sig fra ulve, og hvornår og hvor de forskellige hunde i verden opstod.</p>	<p>Ilisimatuut laboratoriani misissueqqissaarsinnaapput qarasaasiallu atorlugit paasisat katitersinnaallugit. Misissukkat paasisallu atorlugit qimmit qanoq ittut siulliit sumi qangalu pinngorsimanersut, ilisimatuut paasisinnaavaat.</p> <p>Forskerne kan lave undersøgelser i laboratorier og bruge computere til at regne på resultaterne. Med nogle undersøgelser og resultater kan forskerne finde ud af, hvor og hvornår man finder de tidligste hunde af bestemte slags.</p>
<p>Qimmeq typi aalajangersimasoq imaluunniit qimmeqatigiit genitigut allanit akuneqarsimanerat takuneqarsinnaanngikkaangat, tamanna taaneqartarpoq 'genitigut immikkuullarissaq'.</p> <p>Hvis en bestemt type eller gruppe af hunde ikke har genetiske spor af at være blandet med andre, siger man, at den har været 'genetisk isoleret'.</p>	<p>Qimmit assigiinngitsut genii misissorlugit takuneqarsinnaapput taakkua siuaavi immikkoorluinnarsimanersut, qimminik allaneersunik piaqqioqaratik.</p> <p>Man kan se på generne på forskellige slags hunde, om deres forfædre har levet isoleret uden at få unger med hunde fra andre områder.</p>
<p>Ilisimatusarnermi periutsit sukkasuumik inerisarneqarput, ilisimatusarnermilu misissugassat pitsaasut amerlaqisut pisariaqartinneqarlutik. Taamaammat qimmit qimuttut genii naapertorlugit taakkua pinngorsimanerannut ineriartorsimanerannullu ilisimasat allanngortarput, qularnangitsumillu siunissami paasissutissanik nutaanik aamma takkuttoqarumaarluni.</p> <p>Forsknings metoder udvikler sig hurtigt og er afhængig af, hvor gode og hvor mange prøver man har. Derfor ændrer den genetiske viden om slædehundens oprindelse og udvikling sig hele tiden, og der vil helt sikkert komme ny viden i fremtiden.</p>	<p>Qimmeq qimuttoq pillugu ilisimatuut nutaanik paasisaqartuarput, maskiinat atortullu pitsanngoriartortuarmata. Kalaallit Nunaat tamakkerlugu qimminit qimuttunit misissugassat amerliartortillugit, ilisimatuut paasisaat aamma amerliartussapput.</p> <p>Forskerne finder ud af nye ting om slædehunden, fordi de maskiner og det udstyr de har bliver bedre. Når der bliver samlet flere og flere prøver fra slædehunde i hele Grønland, kan forskerne få ny viden om slædehunden.</p>

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

SUMINNGAANNIT ILISIMAVARPUT? – ILAQUTARIISSUSEQ

HVOR VED VI DET FRA? – SLÆGTSKAB

Qimmeq qimuttoq pillugu paasisaqarniarluni qimmip geniisa misissorneqarsinnaaneri, atuakkami allaaserineqarpoq.

Oqaaseq geni biologitut allarpassuarnillu immikkut ilinniagallit atugaraat, genillu pillugit ilisimatusarneq taaneqartarluni genetik. Oqaaseq geni immikkut ilinniagallit oqaaseraat, oqaatsit allat atorlugit assersuusersorlunilu nassuiarneqarsinnaasoq.

Maanna immikkut ilinniagallit oqaasianut nassuiaat ujassavat.

I bogen står der en tekst, der handler om, hvordan man kan få viden om, slædehunden ved at undersøge dens gener.

Ordet gen er et fag-ord, som man bruger i faget biologi, i mange forskellige andre fag og i den videnskab, som kaldes genetik. Ordet gen er et fag-ord som vi kan forklare med andre ord og med eksempler.

Nu skal du finde den forklaring, der passer til fag-ordet.

Suliaqaqatigiit oqaasii
Ord i teksten

Nassuiaat
Forklaring

Aallaavik
Oprindelse

Kinguaariit
Generation

Ineriartorneq
Udvikling

Pinngortitaq annikitsumik allanngorpat.

At naturen ændrer sig en lille smule.

Inuit imaluunniit uumasut ukioqatigiingajattut.

Mennesker eller dyr, der har nogenlunde samme alder.

Sumiiffik imaluunniit angajoqqaat pinngorfiit.

Det sted eller de forældre man kommer fra.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Atuagassiami oqaaseqatigiit Sætning fra teksten

Kinguaariinniit kinguaariinnut DNA ingerlateqqinneqartarpoq, piffissalli sivisuup ingerlanerani annikikumik allanngortarluni.

DNA gives videre fra generation til generation, men det ændrer sig også en lille smule over lang tid.

Kemimik misissueqqissaarnerit qarasaasiallu iluaqutigalugit ilisimatuut naatsorsorsinnaavaat qanga qimmit amaqqunit allanngoriartulersimanersut, qangalu nunarsuatsinni qimmit siullit pinngorsimanersut

Ved hjælp af kemiske analyser og computere kan forskerne forsøge at regne ud, hvornår de første hunde udviklede sig fra ulve, og hvornår og hvor de forskellige hunde i verden opstod.

Qimmit typit imaluunniit qimmeqatigiit aalajangersimasut genetic atorlugu akuneqarsimanerat takuneqarsinnaanngikkaangat, tamakkua taaneqartarput 'genitigut immikkoortut'

Hvis en bestemt type eller gruppe af hunde ikke har genetiske spor af at være blandet med andre, siger man, at den har været 'genetisk isoleret'.

Ilisimatuussutsikkut misissueriaatsit sukkasuumik ineriartorput, misissugassallu qanoq pitsaatigineri amerlatiginerilu apeqqutaasarlutik. Taamaammat qimmip qimuttup pinngorsimaneranut ilisimasat ineriartorput, siunissamilu qularnanngitsumik nutaamik paasisaqartoqarumarluni.

Forskningens metoder udvikler sig hurtigt og er afhængig af, hvor gode og hvor mange prøver man har. Derfor ændrer den genetiske viden om slædehundens oprindelse og udvikling sig hele tiden, og der vil helt sikkert komme ny viden i fremtiden.

Nassuiaat Forklaring

Ilisimatuut laboratoriani misissueqqissaar-sinnaapput qarasaasiallu atorlugit paasisat katitersinnaallugit. Misissukkat paasisallu atorlugit qimmit qanoq ittut siullit sumi qangalu pinngorsimanersut, ilisimatuut paasisinnaavaat.

Forskerne kan lave undersøgelser i laboratorier og bruge computere til at regne på resultaterne. Med nogle undersøgelser og resultater kan forskerne finde ud af, hvor og hvornår man finder de tidligste hunde af bestemte slags.

Kingornuttakkat angajoqqaat qitornaminnut ingerlateqqittarpaat, piffissalli sivisuup ingerlanerani annikitsumik allanngortarlutik.

Arvemateriale bliver givet videre fra forældre til børn, men det ændrer sig en lille smule over lang tid.

Qimmeq qimuttoq pillugu ilisimatuut nutaanik paasisaqartuarput, maskiinat atortullu pitsanngoriartortuarmata Kalaallit Nunaat tamakkerlugu qimminit qimuttunit misissugassat amerliartortillugit, ilisimatuut paasisaat aamma amerliartussapput.

Forskerne finder ud af nye ting om slædehunden, fordi de maskiner og det udstyr de har bliver bedre. Når der bliver samlet flere og flere prøver fra slædehunde i hele Grønland, kan forskerne få ny viden om slædehunden.

Qimmit assignngitsut genii misissorlugit takuneqarsinnaapput taakkua suaavi immikkoorluinnarsimanersut, qimminik allaneersunik piaqqioqaratik.

Man kan se på generne på forskellige slags hunde, om deres forfædre har levet isoleret uden at få unger med hunde fra andre områder.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

TAMANNA SUMINNGAANNIIT ILSIMAVARPUT? – PEQQINISQAQ

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Fagimut atatillugu atuarneq. Peqqinnissaq nappaatillu. Nersutit nappaataannik ilisimatusarneq. Anatomi aamma fysiologi. Pinngortitaq pillugu ilisimatusarneq nakorsaqaarfitsigullu misissuinerit.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Atuagassanik fagimut tunngasunik oqariaatsinik amerlasuunik imalinnik atuartut suliaqassapput. Fagimut atatillugu oqariaatsit naleqquttunik nassuiaatitallit atuartut katiteraangamikkit, atuagartik suliaralugulu fagimut tunngasunik atuarnissartik sungiusartarpaat. Atuartut atuakkaminni allani taamatut periaaseqarlutik atuartut atuakkatik namminneq oqaatsiminnik nassuiaatissarsiorsinnaavaat.

Atuartut sulerissappat?

Atuakkami oqaatsit/oqaaseqatigiit assigiimmik isumallit titaallutik atassusertassavaat. Periarfissat tamaasa atuartut aallaqqaammut atuarsinnaavaat marlukkaarlutillu ikioqatigiillutik.

Atuaqatigiit makkua oqaloqatigiissutigisinnaavasi:

Atuakkap imaa immisinnut oqaluttuareqqillugu. Nersutit nakorsaat ilisimatuullu qanoq ilillutik qimmit qimuttut misissorsinnaavaat? Misissuinerit periaatsillu assigiinngitsut suut taagorsinnaavisigit? Mingutsitsineq qanoq ililluni qimmit qimuttut peqqinnissaannut sunniuteqarsinnaava? Silap pissusaata allanngoriartornera qanoq ililluni qimmit timaanni miluuffigisaminnik ilanngartuisunik nappaatinillu nutaanik pilersitsisinnaava? Qimmit nappaataat qanoq ililluni pinaveersaartinneqarsinnaappat? Atuakkami tupaallannartoqarpa? Oqaatsit assigiinngitsut atuakkassinniittut immikkoortitersigit, soorlu nersutit nakorsaat, qimmit nappaataat, anatomi, fysiologi il.il.

HVOR VED VI DET FRA? – SUNDHED

Faglige begreber:

Faglig læsning. Sundhed og sygdomme. Veterinærvidenskab. Anatomi og fysiologi. Naturvidenskabelige og medicinske undersøgelser.

Hvad handler opgaven om?

Eleverne arbejder aktivt med en tekst, der har mange faglige begreber. Når eleverne kobler faglige begreber med passende forklaringer, bearbejder de teksten og træner faglig læsning. Eleverne kan bruge samme strategi ved andre tekster og prøve selv at finde forklaringer med egne ord.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal trække streger mellem et ord/en sætning fra bogens tekst til andre ord og sætninger, der har samme betydning. Eleverne kan starte med at læse alle mulighederne igennem og hjælpes ad parvis.

I klassen kan I tale om:

Genfortæl indholdet af teksten for hinanden. Hvordan kan dyrlæger og forskere undersøge slædehundene? Hvilke forskellige slags undersøgelser og metoder kan I nævne? Hvordan kan forurening få betydning for slædehundenes sundhed? Hvordan kan klimaforandringer give nye parasitter og andre sygdomme? Hvordan kan man undgå hundesygdomme? Var der noget, der overraskede i teksten? Lav mindmaps med forskellige ord fra teksten, fx dyrlæger, hundesygdomme, anatomi, fysiologi m.fl.

SULIASSANIK INERNILIINEQ OPGAVELØSNING

Atuakkami oqaatsit atorineqartut Ord fra teksten	Nassuiaat Forklaring
Nersutit nappaataat pillugit ilisimatusarneq Veterinær videnskab	Nersutit peqqinnissaat nappaataallu pillugit ilisimatusarneq. Videnskab om dyrs sundhed og sygdomme.
Anatomi Anatomi	Nersutit inuillu ilusaat, qanoq sananeqarneri kiisalu timaanni avataat ataasiakkaat pillugit ilisimasat. Assersuutigalugu angissusaat, oqimaassusaat, kigutaat kiisalu nukii. Viden om form, opbygning og enkelte dele af kroppen hos dyr og mennesker. Fx størrelse, vægt, tænder og muskler.
Fysiologi Fysiologi	Nersutit inuillu avataasa qanoq atorineqarneri pillugit ilisimasat. Assersuutigalugu nersutit timertik aalatillugu uninngatillugulu nukissamik atuinerat, timaasa kissarnerat kiisalu anersaartornerat. Viden om hvordan kroppen hos dyr og mennesker virker. Fx energiforbrug, temperatur og vejrtrækning hos dyr, når de bevæger sig eller hviler sig.
Nakorsa qarfinni misissuinerit Medicinske undersøgelser	Misissugassanik tigusineq kiisalu soorlu aaviinikkut misissuinerit. Når man tager prøver og laver undersøgelser som fx blodprøver.

SULIASSANIK INERNILIINEQ OPGAVELØSNING

Oqaaseqatigiit allaaserisameersut Sætning fra teksten	Oqaatsit allat atorlugit nassuiaat Forklaring med andre ord
<p>Kalaallit Nunaanni ukiuni hunnorujukkaani amerlaqisuni qimuttunik qimmeqartoqarnikuunerani, qimmit qanoq paarineqarnissaat, sunik nerukkarneqarnissaat qanorlu iliuuseqarfigisarnissaat pillugit annertuumik ilisimasaqartoqalerlunilu ileqqoqartoqalernikuuvoq.</p> <p>Igennem de mange hundrede år, hvor man har haft slædehunde i Grønland, er der oparbejdet viden og traditioner for, hvordan man kan pleje, fordre og behandle hundene.</p>	<p>Piffissap ingerlanerani qimmit qimuttut qanoq paarineqartussaaner at pillugu ilisimasat ingerlateqqinneqartarnikuupput. Qimuttunik qimmeqariaatsit aalajangersimasut ileqquliunneqarlutik ingerlateqqinneqartarnikuupput.</p> <p>Viden om hvordan man kan passe slædehunde er givet videre gennem tiden. Bestemte måder at holde slædehunde på er givet videre som traditioner.</p>
<p>Qimmit uumasut nukissamik atuisarnerat, sananeqaataat, aavisa ingerlaarnerat, nerisaasa ingerlaarnerat kiisalu silap kissassusaata allanngorarnera naapertorlugu timaasa kissarnerisa naleqqussartarnerat paasisaqarfigineqartariaqarput</p> <p>Man har brug for viden om de levende hunde, deres energiforbrug, anatomi, blodomløb, fordøjelse og temperaturregulering.</p>	<p>Qimmit qimuttut pillugit ilisimasaqarusukkaanni, qimmit timaasa qanoq sananeqaateqarnerat misissorneqarsinnaavoq. Aavi, anaat timaasalu kissassusaat aamma misissorneqarsinnaapput.</p> <p>Når man gerne vil have viden om slædehunde, kan man undersøge, hvordan hundene er bygget. Man kan også tage blodprøver, lorteprovver og tage temperatur.</p>
<p>Toqunartut avatangiisinik mingutsitsissutaasut, qimmit puisinik, arfernik aalisakkanillu nerinermikkut pisaasa, qimmit peqqissusaat sunnersinnaavaat.</p> <p>Miljøgifte, som hundene får gennem fodring med sæler, hvaler og fisk, kan påvirke hundenes sundhed.</p>	<p>Qimmit qimuttut toqunartunik avatangiisinut mingutsitsissutaasunik akulinnik nerisaqaraangamik napparsimalersinnaapput. Assersuutigalugu puisinik, arfernik aalisakkanilluunniit saffiugassanik oqimaatsunik soorlu kviksølvimik aqerlumilluunniit akulinnik nerisaqartillutik.</p> <p>Når slædehunde spiser mad med miljøgifte, kan de blive syge. Fx når hunde spiser sæl, hval eller fisk med tungmetaller som kviksølv eller bly.</p>
<p>Silap pissusaata allanngoriartorneri aamma assersuutigalugu uumasuaqqanik miluuffigisaminnut ilanngartuisunik (parasitinik) nutaanik pilersitsisinnapput imaluunniit avatangiisit kissassutsillu qimmit naleqqussarfiginikuusaat allanngortissinnaallugit.</p> <p>Klimaforandringer kan også give nye parasitter eller ændre det miljø og de temperaturer, som hundene er tilpasset.</p>	<p>Issittumi avatangiisit kissassutsillu allanngoraangata, qimmit nutaanik nappaateqalernerannik imaluunniit timaanni miluuffigisaminnik ilanngartuisunik nutaanik pilersitsisinnallutik.</p> <p>Når miljø og temperaturer i Arktis ændrer sig, kan hundene få nye sygdomme og parasitter.</p>
<p>Qimmiutillit, sumiiffinni peqqinnissaqarfinni oqartussat ilisimatuullu suleqatigiilluarnerat.</p> <p>Et godt samarbejde mellem slædehundeejere, lokale sundhedsmyndigheder og forskere.</p>	<p>Qimmit qimuttut peqqinnissaannut tunngasut ilisimasaqarfiginerulerniarlugit qimmiutillit, ilisimatuut nersutillu nakorsaat ikioqatigiissinnaapput ilisimasaminnillu avitseqatigiillutik.</p> <p>Slædehundeejere, forskere og dyrlæger kan hjælpes ad med at blive klogere på slædehundredes sundhed ved at dele deres viden.</p>

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

SUMINNGAANNIT TAMANNA ILISIMAVARPUT? – PEQQINNEQ

HVOR VED VI DET FRA? – SUNDHED

Qimmit qimuttut peqqinnissaat
qanoq ilisimatuussutsikkut
misissueriaatsit atorlugit qimmit
peqqinnissaat nappaataallu pillugit
qanoq paasisaqartoqarsinnaallunilu
ilisimatusartoqarsinnaanera pillugit,
atuakkami allassimasoqarpoq.

Atuakkami oqaatsinut nassuiaatit
naleqquttut maanna ujartussavatit

I bogen står der en tekst, der handler om, hvordan man kan få viden om slædehundredenes sundhed ved at undersøge hunde med videnskabelige metoder og forske i deres sundhed og sygdomme.

Nu skal du skal finde den forklaring, der passer til ordene fra teksten.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Suliaqaqatigiit oqaasii
Ord i teksten

Nassuiaat
Forklaring

Titaruk / Træk streng

**Nersutit nappaataat
pillugit ilisimatusarneq**
Veterinærvidenskab

**Nersutit inuillu avataasa qanoq
atorneqarneri pillugit ilisimasat.
Assersuutigalugu nersutit timertik
aalatillugu uninngatillugulu
nukissamik atuinerat,
timaasa kissarnerat kiisalu
anersaartornerat.**

Viden om hvordan kroppen hos dyr og mennesker virker. Fx energiforbrug, temperatur og vejrtrækning hos dyr når de bevæger sig eller hviler sig.

Anatomi
Anatomi

**Misissugassanik tigusineq kiisalu
soorlu aaviinikkut misissuinerit.**

Når man tager prøver og laver undersøgelser som fx blodprøver.

Fysiologi
Fysiologi

**Nersutit peqqinnissaat
nappaataallu pillugit
ilisimatusarneq.**

Videnskab om dyrs sundhed og sygdomme

**Nakorsa qarfinni
misissuinerit**
Medicinske
undersøgelser

**Nersutit inuillu ilusaat, qanoq
sananeqarneri kiisalu timaanni
avataat ataasiakkaat pillugit
ilisimasat. Assersuutigalugu
angissusaat, oqimaassusaat,
kigutaat kiisalu nukii.**

Viden om form, opbygning og enkelte dele af kroppen hos dyr og mennesker. Fx størrelse, vægt, tænder og muskler.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Atuagassiami oqaaseqatigiit Sætning fra teksten

Kalaallit Nunaanni ukiuni hunnorujukkaani amerlaqisuni qimuttunik qimmeqartoqarnikuunerani, qimmit qanoq paarineqarnissaat, sunik nerukkarneqarnissaat qanorlu iliuuseqarfigisarnissaat pillugit annertuumik ilisimasaqartoqalerlunilu ileqqoqartoqalernikuuvoq.

I gennem de mange hundrede år, hvor man har haft slædehunde i Grønland, er der oparbejdet viden og traditioner for, hvordan man kan pleje, fodre og behandle hundene.

Qimmit uumasut nukissamik atuisarnerat, sananeqaataat, aavisa ingerlaarnerat, nerisaasa ingerlaarnerat kiisalu silap kissasusaata allangorarnera naaportorlugu timaasa kissarnerisa naleqqussartarnerat paasisaqarfigineqartariaqarput.

Man har brug for viden om de levende hunde, deres energiforbrug, anatomi, blodomløb, fordøjelse og temperaturregulering.

Toqunartut avatangiisinik mingutsitsissutasut, qimmit puisinik, arfernik aalisakkanillu nerinermikkut pisaasa, qimmit peqqissusaat sunnersinnaavaat.

Miljøgifte, som hundene får gennem fodring med sæler, hvaler og fisk, kan påvirke hundenes sundhed.

Silap pissusaata allangoriartorneri aamma assersuutigalugu uumasuaqqanik miluuffigisaminnut ilanngartuisunik (parasitnik) nutaanik pilersitsisinnaapput imaluunniit avatangiisit kissassutsillu qimmit naleqqussarfiginikuusaat allangortissinnaallugit.

Klimaforandringer kan også give nye parasitter eller ændre det miljø og de temperaturer, som hundene er tilpasset

Qimmiutillit, sumiiffinni peqqinnissaqarfinni oqartussat ilisimatuullu suleqatigiilluarnerat.

Et godt samarbejde mellem slædehundejere, lokale sundhedsmyndigheder og forskere.

Nassuiaat Forklaring

Qimmit qimuttut toqunartunik avatangiisinut mingutsitsissutaasunik akulinnik nerisaqaraangamik napparsimalersinnaapput. Assersuutigalugu puisinik, arfernik aalisakkanilluunniit saffiugassanik oqimaatsunik soorlu kviksølvimik aqerlumilluunniit akulinnik nerisaqartillutik.

Når slædehunde spiser mad med miljøgifte, kan de blive syge. Fx når hunde spiser sæl, hval eller fisk med tungmetaller som kviksølv eller bly.

Issittumi avatangiisit kissassutsillu allangoraangata, qimmit nutaanik nappaateqalerneranniks imaluunniit timaanni miluuffigisaminnik ilanngartuisunik nutaanik pilersitsisinnaallutik.

Når miljø og temperaturer i Arktis ændrer sig, kan hundene få nye sygdomme og parasitter.

Piffissap ingerlanerani qimmit qimuttut qanoq paarineqartussaanerat pillugu ilisimasat ingerlateqqinneqartarnikuupput. Qimuttunik qimmeqariaatsit aalajangersimasut ileqqulioneqarlutik ingerlateqqinneqartarnikuupput.

Viden om hvordan man kan passe slædehunde er givet videre gennem tiden. Bestemte måder at holde slædehunde på er givet videre som traditioner.

Qimmit qimuttut peqqinnissaannut tunngasut ilisimasaqarfiginerulerniarlugit qimmiutillit, ilisimatuut nersutillu nakorsaat ikioqatigiissinnaapput ilisimasaminnillu avitseqatigiillutik.

Slædehundejere, forskere og dyrlæger kan hjælpes ad med at blive klogere på slædehundenes sundhed ved at dele deres viden.

Qimmit qimuttut pillugit ilisimasaqarusukkaanini, qimmit timaasa qanoq sananeqaateqarnerat misissorneqarsinnaavoq. Aavi, anaat timaasalu kissassusaat aamma misissorneqarsinnaapput.

Når man gerne vil have viden om slædehunde, kan man undersøge, hvordan hundene er bygget. Man kan også tage blodprøver, lorteprov og tage temperatur.

ILINNIARTITSISUMUT ILITSERSUUT LÆRERVEJLEDNING

SUMINNGAANNIT ILISIMAVARPUT? – NALITSINNI QIMMEQ QIMUTTOQ

Fagimut atatillugu oqariaatsit:

Fagimut atatillugu atuarneq. Qimminik qimuttoqarnermi kulturi. Ineriartorneq allangornerlu. Silap pissusaata allangorneri. Naatsorsueqqissaarineq, apersuinikkut misissuineq apeqqarissaarnerlu.

Suliassaq sumut tunngasuua?

Atuartut atuagassiamik fagimut atatillugu amerlasuunik oqariaasertalinnik suliaqassapput. Fagimut atatillugu oqariaatsit naleqquttumik nassuiaatitallit katikkaangamikkit, atuagassiaq suliarisarpaat fagimullu atatillugu atuarnissaq sungiusarlugu. Atuagassiani allani atuartut namminneq oqaatsitik atorlugit nassuiaatissanik ujartuitillutik, periusissatut aqqissuussap taassuma assiga atorsinnaavaat.

Atuartut sulerissappat?

Atuakkami oqaatsimiit/oqaaseqatigiinniit assigannik isumalinnut atassusiillutik titaasassapput. Periarfissaasinnaasut tamaasa atuartut marlukkaarlutik ikioqatigiillutik aallaqqaammut atuarsinnaavaat.

Atuaqatigiit oqaluuserisinnaavasi:

Atuagassiap imaa immissinnut oqaluttuareqqissiuk. Qimminik qimuttoqarnermik kulturi missuiffiginarlugu, periaatsit assigiinngitsut suut taagorsinnaavisigit? Atuagassiami tupaallannartoqarpa? Atuagassiami oqaatsit assigiinngitsut inissitsigersigit, soorlu qimmit amerlassusaat, apeqqarissaarnerit, apersuinikkut misissuineq kiisalu nammineq ornigulluni sulineq il.il. Qimminik qimuttoqarnermik kulturi pillugu aamma nammineq misissuisinnaavusi, paasissutissanillu katersuuniarnissinni nammineq periutsimik toqqaallusi.

HVOR VED VI DET FRA? – SLÆDEHUNDEN I DAG

Faglige begreber:

Faglig læsning. Slædehundekultur. Udvikling og forandring. Klimaforandringer. Statistik, spørgeundersøgelse og interview.

Hvad handler opgaven om?

Eleverne arbejder aktivt med en tekst, der har mange faglige begreber. Når eleverne kobler faglige begreber med passende forklaringer, bearbejder de teksten og træner faglig læsning. Eleverne kan bruge samme strategi ved andre tekster og prøve selv at finde forklaringer med egne ord.

Hvad skal eleverne?

Eleverne skal trække streger mellem et ord/en sætning fra bogens tekst til andre ord og sætninger, der har samme betydning. Eleverne kan starte med at læse alle mulighederne igennem og hjælpes ad parvis.

I klassen kan I tale om:

Genfortæl indholdet af teksten for hinanden. Hvilke forskellige metoder til at undersøge slædehundekultur kan I nævne? Hvordan har hundetallet udviklet sig, og hvordan ved vi det? Var der noget, der overraskede i teksten? Lav mindmaps med forskellige ord fra teksten, fx hundetal, interview, spørgeundersøgelse og feltarbejde m.fl. I kan også lave jeres egen undersøgelse om slædehundekultur og vælge en metode til at indsamle viden.

SULIASSANIK INERNILIINEQ OPGAVELØSNING

Atuakkami oqaatsit atorineqartut Ord fra teksten	Nassuiaat Forklaring
Qimminik qimuttoqarnermik kulturi Slædehundekultur	<p>Sumiiffinni assigiinngitsuni qimmeqariaatsit. Qimmit sunik nerukkarneqartarneri, qanoq pituttorneqartarneri qanoq ittunillu qimmit qalipaateqarneri assigiinngissinnaasarput.</p> <p>Den måde man holder hunde på forskellige steder. Der kan være forskelle i, hvad man fodrer hundene med, hvordan man spænder dem for, og hvilke farver hundene har.</p>
Naatsorsueqqissaarineq Slædehundekultur	<p>Kisitsisinik katersineq. Kisitsisit ukiorpassuarni toqqorsimaneqartarput, kisitsisit ukioq manna pisat ukiunik qulinik imaluunniit ukiunik hunnorujunik pisoqaassusilinnut sanillersuunneqarsinnaangorlugit.</p> <p>Indsamling af tal. Tallene bliver opbevaret i mange år, så man kan sammenligne tal fra i år med tal der 10 eller 100 år gamle.</p>
Apersuinikkut misissuineq Spørgeundersøgelse	<p>Arlaat pillugu inuit amerlasuut ilisimasaat taakkua tamaasa assigiimmik aperisarlugit ilisimatuut paasiniarsinnaavaat. Apeqqutit skemaniittut aqerluusamik imaluunniit PC atorlugu immersorneqarsinnaapput.</p> <p>Forskere kan finde ud af hvad mange folk ved om et emne ved at stille dem alle sammen de samme spørgsmål. Spørgsmålene er i et skema som kan udfyldes med blyant eller på PC.</p>
Apeqqarissaarneq Interview	<p>Arlaat aalajangersimasooq pillugu ilisimasat, inuk ataaseq ilisimatuut oqaloqatigigaangassuk. Oqaatigineqartut ilisimatuup videomut immiussinnaavai, angerlamut apuukkuni tusaaqqissinnaaniassagamigit.</p> <p>Når en forsker taler med en enkel person om hvad han eller hun ved om et bestemt emne. Forskeren kan optage det der bliver sagt på video, så man kan se og høre det igen, når man kommer hjem.</p>

SULIASSANIK INERNILIINEQ OPGAVELØSNING

Oqaaseqatigiit allaaserisameersut Sætning fra teksten	Oqaatsit allat atorlugit nassuiaat Forklaring med andre ord
<p>Kisitsisit qanoq ililluni pineqarsimaneri misissorneqarsinnaavoq. Sumiiffinni assigiinngitsuni qimminik kisitseriaaseq assigiinngissimava?</p> <p>Man skal undersøge hvordan tallene er blevet til. Er der forskel på, hvordan man har talt hundene i de forskellige områder?</p>	<p>Qimminik kisitsigaanni, tamani assigiimmik kisitseriaaseqarnissaq eqqaamasariaqarpoq. Assersuutigalugu qimmit piniutigineqarsimasut ilanngunnissaat eqqaamasariaqarpoq.</p> <p>Når man tæller hunde, skal man huske at gøre det på samme måde alle steder. Man må fx ikke glemme at tælle de hunde, som er med på fangst.</p>
<p>Pissutsit ataatsimut paasiniassagaanni, sumiiffinni assigiinngitsuni ilisimasat imminnut sanillersuullugillu katiterneqartariaqarput.</p> <p>Man er nødt til at sammenligne og sammensætte den viden, man får fra forskellige områder, for at få et helhedsbillede.</p>	<p>Kalaallit Nunaanni tamani qimmit tamaasa ilisimasaqarfigerusukkaanni, inuk aalajangersimasog ataaseq kisiat apersorneqarsinnaanngilaq. Pissutsit tamaasa apeqqutaatillugit naggataatigut paasisaqassagaanni, paasissutissat sumiiffinnit amerlasuneersut imminnut katitertariaqarput.</p> <p>Hvis man vil vide noget om alle hunde i hele Grønland, er der ikke en bestemt person man kan spørge. Man bliver nødt til at sætte oplysninger sammen fra mange steder, så man til sidst har et overblik.</p>
<p>Kulturit pillugit ilisimatuut namminnek sumiiffinnut ornigullutik qanoq qimmit atornerarneri misigisaqarfigalugillu alaatsinaassinnaavaat.</p> <p>Kulturforskere på feltarbejde kan opleve og observere, hvordan man bruger hunde.</p>	<p>Inuit qimmiminnik qanoq atuisarnerisut paasiniarlugu, ilisimatuut ulluni arlalinni inuit najugaqarfigisarpaat. Qimussertartut qimmiminnut pissuseqarsinnaapput oqaasiinnarnik nassuiaruminaatsunik, ilisimatuunut namminnek takutissorlugit paasiuminarnerusunik.</p> <p>Nogle forskere flytter ind hos folk i flere dage for at se hvordan de bruger deres hunde. Hundekuske kan gøre ting med deres hunde som er nemme at vise forskeren, men svære at forklare med ord.</p>
<p>Piniartut nammineq aamma paasissutissanik katersillutillu paasititsiniaasarnikuupput.</p> <p>Fangere har også selv indsamlet og formidlet vigtig viden.</p>	<p>Qimussertartut piniartullu qimmitik pillugit oqaluttuarlutillu allaaserisaqaraangata, ilisimasaat allanut iluaqutaasinnaasarput.</p> <p>Når hundekuske og fangere fortæller om deres hunde og skriver ting ned, kan andre få glæde af deres viden.</p>

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

TAMAKKUA SUMINGAANNIT ILISIMAVAGUT? – QIMMEQ QIMUTTOQ NALITSINNI

HVOR VED VI DET FRA? – SLÆDEHUNDEN I DAG

Kalaallit Nunaanni nalitsinni qimmimut qimuttumut atatillugu kulturi qanoq paasiniaaffigineqarsinnaanersoq pillugu atuakkami allassimasoqarpoq. Tamani assigiinngitsorpassuarnik periaaseqartoqarpoq.

Atuakkami oqaatsinut atorneqartunut nassuiaat naleqquttoq maannakkut nassaariniassavat.

I bogen står der en tekst, der handler om, hvordan man kan få viden om nutidens slædehundekultur i Grønland. Man bruger mange forskellige metoder.

Nu skal du skal finde den forklaring, der passer til ordene fra teksten.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Suliaqaqatigiit oqaasii
Ord i teksten

Nassuiaat
Forklaring

Titaruk / Træk streng

**Qimuttumik
qimmeqarnermik
kulturi**
Slædehundekultur

Kisitsisinik katersineq. Kisitsisit ukiorpas-
suarni toqqorsimaneqartarput, kisitsisit
ukioq manna pisat ukiunik qulinik imaluun-
niit ukiunik hunnorujunik pisoqaassusilin-
nut sanillersuunneqarsinnaangorlugit.

Indsamling af tal. Tallene bliver opbevaret
i mange år, så man kan sammenligne tal fra
i år med tal der 10 eller 100 år gamle.

Naatsorsueqqissaarineq
Statistik

**Sumiiffinni assigiinngitsuni qanoq
qimmeqariaaseqarneq.** Qimmit
sunik nerukkarneqartarnerat, qanoq
pituttorneqartarnerat qimmillu
qanoq ittunillu qalipaateqarnerat
assigiinngissuseqarsinnaapput.

Den måde man holder hunde på forskellige
steder. Der kan være forskelle i, hvad man
fodrer hundene med, hvordan man spænder
dem for, og hvilke farver hundene har.

**Apersuinikkut
misissuineq**
Spørgeundersøgelse

**Arlaat aalajangersimasoq pillugu ilisima-
sat, inuk ataaseq ilisimatuut oqaloqatigi-
gaangassuk.** Oqaatigineqartut ilisimatuup
videomut immiussinnaavai, angerlamut
apuukkuni tusaaqqissinnaaniassagamigit.

Når en forsker taler med en enkelt person
om, hvad han eller hun ved om et bestemt
emne. Forskeren kan optage det, der bliver
sagt på video, så man kan se og høre det
igen, når man kommer hjem.

Apeqqarissaarneq
Interview

**Arlaat pillugu inuit amerlasuut ilisimasaat
taakkua tamaasa assigiimmik aperisarlugit
ilisimatuut paasiniarsinnaavaat.** Apeqqutit
skemaniittut aqerluusamik imaluunniit PC
atorlugu immersorneqarsinnaapput.

Forskere kan finde ud af, hvad mange
folk ved om et emne ved at stille dem
alle sammen de samme spørgsmål.
Spørgsmålene er i et skema som kan
udfyldes med blyant eller på PC.

ATUARTUT SULIASSAAT ELEVOPGAVE

Atuagassiami oqaaseqatigiit
Sætning fra teksten

Nassuiaat
Forklaring

Kisitsisit qanoq ililluni pineqarsimani misissorneqarsinnaavoq. Sumiiffinni assigiinngitsuni qimminik kisitseriaaseq assigiinngissimava?

Man skal undersøge, hvordan tallene er blevet til. Er der forskel på, hvordan man har talt hundene i de forskellige områder?

Inuit qimmiminnik qanoq atuisarnersut paasiniarlugu, ilisimatuut ulluni arlalinni inuit najugaqarfigisarpaat. Qimussertartut qimmiminnut pissuseqarsinnaapput oqaasiinnarnik nassuiaruminaatsunik, ilisimatuunut namminneq takutissorlugit paasiuminarnerusunik.

Nogle forskere flytter ind hos folk i flere dage for at se, hvordan de bruger deres hunde. Hundekuske kan gøre ting med deres hunde, som er nemme at vise forskeren, men svære at forklare med ord.

Pissutsit ataatsimut paasiniassagaanni, sumiiffinni assigiinngitsuni ilisimasat imminnut sanillersuullugillu katiterneqartariaqarput.

Man er nødt til at sammenligne og sammensætte den viden, man får fra forskellige områder, for at få et helhedsbillede.

Kalaallit Nunaanni tamani qimmit tamaasa ilisimasaqarfigerusukkaanni, inuk aalajangersimasoq ataaseq kisiat apersorneqarsinnaanngilaq. Pissutsit tamaasa apeqqutaatillugit naggataatigut paasisaqassagaanni, paasissutissat sumiiffinnit amerlasuneersut imminnut katitertariaqarput.

Hvis man vil vide noget om alle hunde i hele Grønland, er der ikke en bestemt person, man kan spørge. Man bliver nødt til at sætte oplysninger sammen fra mange steder, så man til sidst har et overblik.

Kulturit pillugit ilisimatuut namminneq sumiiffinnut ornigullutik qanoq qimmit atorpeqarneri misigisaqarfigalugillu alaatsinaassinnaavaat.

Kulturforskere på feltarbejde kan opleve og observere, hvordan man bruger hunde.

Qimussertartut piniartullu qimmitik pillugit oqaluttuarlutillu allaaserisaqaraangata, ilisimasaat allanut iluaqutaasinnaasarput.

Når hundekuske og fangere fortæller om deres hunde og skriver ting ned, kan andre få glæde af deres viden.

Piniartut nammineq aamma paasissutissanik katersillutillu paasititsiniaasarnikuupput.

Fangere har også selv indsamlet og formidlet vigtig viden.

Qimminik kisitsigaanni, tamani assigiimmik kisitseriaaseqarnissaq eqqaamasariaqarpoq. Assersuutigalugu qimmit piniutigineqarsimasut ilanngunnissaat eqqaamasariaqarpoq.

Når man tæller hunde, skal man huske at gøre det på samme måde alle steder. Man må fx ikke glemme at tælle de hunde, som er med på fangst.

Atuakkami Qimmeq-mi siunertaavoq, qimmeq qimuttoq kulturilu taassuma tunngavigilgaa pillugu Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu ilinniagaqarsinnaanissaannut periarfissiinissaq. Atuagaq immikkut fagimut atatillugu meeqqanut atuakkatut nalinginnartut atuarneqarsinnaavoq, atuarfimmilu ilinniutissiatut iluaqutissat ilanngunneqartut iluaqutigalugit atuarfimmi ilinniutigineqarsinnaalluni.

Qimmeq saqqummersinneqarpoq ilisimatuussutsikkut kiisalu paasissutissiissutigalugu suliariniagaq Qimmeq – kalaallit qimmiat qimuttoq 2017-imi aallartinneqartoq aallaavigalugu. Ilisimatusarfimmi Københavnillu Universitetiani ilisimatuut suleqatigiinnerisigut kiisalu Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu suleqatigisarpassuit peqataanerisigut atuagaq suliarineqarpoq. Suliamut atatillugu kalaallit qimmiata qimuttup genii, sumit pinngornikuunera kiisalu peqqissusaa, qimmerlu qimuttoq tunngavigalugu kulturip oqaluttuarisaanera kiisalu kulturikkut kingornussatut nalitsinni suli atorneqartutut pissutsit, ilisimatuut assigiinngitsunik sammisallit misissornikuuat. Suliamut atatillugu aamma saqqummersitassiortoqarpoq arlalinnillu piviusulersaarutinik filmiliorortoqarlunilu assiliiorortoqarluni, suliamut atatillugu ilisimatusarnikkut atuakkamut tapeeqataasunik.

Filmit piviusulersaarutit tallimat taakkua uani isiginnaarneqarsinnaapput <https://qimmeq.ku.dk/>

Atuagaq atuarfimmilu atugassiertai uani aaneqarsinnaapput <http://ibog.ila.gl>

Qimmeq – kalaallit qimmiat qimuttoq – den grønlandske slædehund ukunanga taperneqarpoq; Velux Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond kiisalu Beckett-fonden, taakkualu saniatigut meeqqanut immikkut fagimut atatillugu saqqummersinneranut Den grønlandske fond tapiisuulluni.

Ukua qutsavigaagut:

Den grønlandske Uddannelsesstyrelse / Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik, Navarana Lennert, Ono Fleischer, Agnes Johnsen, Morten Meldgaard, Pipaluk Lykke, Carsten Egevang, Anders Drud Jordan, Frederik Wolff, Martin Appelt, Mikkel Sinding, Rikke Langebæk, Johanne Bech, Angunnguaq Karlsen, Susanne Engel, Arktisk Institutimi biblioteki, Ilinniaatsinut ilisimatusarfik, Ilinniarfissuaq, Max Audibert, Thorbjørn Ydegaard, Dorthe Mølgård kalaallillu Ilinniartitsisut amerlaqisut, ilisimasaminnik oqaaseqaateqarnermikullu atuakkap pilersinniarnertanut ikiuttut kiisalu Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu ikiuullutillu ilisimasaminnik tapeeqataasut.

linniartitsisumut ilitersuut kiisalu atuartut suliassaat:

Najoqqutassiorneq isumassarsiarlu: Katrine Minddal
Atuagassiorneq perorsaasutullu piareersaaneq: Katrine Minddal aamma Sara Tougaard
Aaqqissuisut: Lisbeth Valgreen og Anne Katrine Gjerløff
Nutserisoq: Ulf Fleischer
Layout kiisalu assiliartagassalersuineq: Rikke Reimann
Assinik titartakkanillu assiliartalersuineq: Carsten Egevang aamma Konrad Nuka Godtfredsen allallu.

Qimmeq - kalaallit qimmiat qimuttoq - den grønlandske slædehund

Saqqummersitsisoq: Statens Naturhistoriske Museum aamma Ilisimatusarfik, 2021
ISBN: 978-87-87519-89-2

Formålet med bogen *Qimmeq – Kalaallit qimmiat qimuttoq - Den grønlandske slædehund* er at gøre viden om den grønlandske slædehund og slædehundekultur tilgængelig for børn og unge i Grønland. Bogen kan både læses som almindelig børnefagbog og bruges som grundlag for undervisning i skolen ved hjælp af det tilhørende skolemateriale.

Qimmeq er udgivet som en del af forsknings- og formidlingsprojektet *Qimmeq – Kalaallit qimmiat qimuttoq - den grønlandske slædehund*, der blev påbegyndt i 2017. Projektet er et samarbejde mellem forskere på Ilisimatusarfik og Københavns Universitet med inddragelse af mange andre samarbejdspartnere i både Grønland og Danmark. I projektet har en række forskere undersøgt den grønlandske slædehunds genetik, oprindelse og sundhed og hundeslædekulturen som både historisk og levende kulturarv. Projektet omfatter også en udstilling og en række dokumentarfilm og fotooptagelser, der sammen med projektets forskning har bidraget til denne bog.

De fem dokumentarfilm kan ses på <https://qimmeq.ku.dk/>

Både bogen og skolematerialet er tilgængeligt på <http://ibog.ila.gl>

Projektet *Qimmeq – Kalaallit qimmiat qimuttoq - den grønlandske slædehund* er støttet af Velux Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond og Beckett-fonden, og tilblivelsen af børnefagbogen er desuden støttet af Den grønlandske fond.

Tak til:

Den grønlandske Uddannelsesstyrelse / Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik, Navarana Lennert, Ono Fleischer, Agnes Johnsen, Morten Meldgaard, Pipaluk Lykke, Carsten Egevang, Anders Drud Jordan, Frederik Wolff, Martin Appelt, Mikkel Sinding, Rikke Langebæk, Johanne Bech, Angunnguaq Karlsen, Susanne Engel, Arktisk Instituts bibliotek, Institut for læring, Ilinniarfissuaq, Max Audibert, Thorbjørn Ydegaard, Dorthe Mølgård og de mange grønlandske skolelærere, der har hjulpet med indsigt og kommentarer undervejs i bogens tilblivelse og til alle andre i Grønland og Danmark, der har bidraget med hjælp og viden.

Lærervejledning og elevopgaver:

Koncept og ide: Katrine Minddal

Tekst og pædagogisk tilrettelæggelse: Katrine Minddal og Sara Tougaard

Redaktion: Lisbeth Valgreen og Anne Katrine Gjerløff

Oversættelse: Ulf Fleischer

Layout og grafik: Rikke Reimann

Illustrationer: Carsten Egevang og Konrad Nuka Godtfredsen m fl.

Qimmeq - kalaallit qimmiat qimuttoq - den grønlandske slædehund

Udgiver: Statens Naturhistoriske Museum og Ilisimatusarfik, 2021

ISBN: 978-87-87519-89-2

**Kalaallit qimmiat qimuttoq immikkuullarissuvoq.
Taanna issittumiissinnaallunilu suleruleorsinnaavoq kiisalu
nunarsuatsinni qimmit akorngini taamattut qanganisaanerpaat ilagalugit.
Ukiut hunnorujukkaat arlallit ingerlaneranni qimmit qamutillu
Kalaallit Nunaanni kulturimut oqaluttuarisaanermullu pingaarutilimmik
atanikuupput – sulilu taamatut pingaaruteqarlutik.**

**Una ilinniartitsisumut ilitsisuut, ilinniartitsisup atuartullu atuakkap
atuarnerani suliarisinnaasaannut siunnersuutinik imaqarpoq.**

Bogen Qimmeq kalaallit qimmiat qimuttoq – Den grønlandske slædehund
handler om den grønlandske slædehund og hundeslædekultur. Bogen
beskriver, hvordan den grønlandske slædehund er noget helt særligt. Den
kan klare kulde og hårdt arbejde og er en af de ældste hundetyper i verden.
Hundene og hundeslæden har været en vigtig del af Grønlands kultur
og historie og spiller stadig en vigtig rolle.

Denne lærervejledning indeholder en række forslag til opgaver, som
lærere kan bruge sammen med eleverne, når de læser bogen.

QIMMEQ

KALAALLIT QIMMIAT QIMUTTOQ
DEN GRØNLANDSKE SLÆDEHUND